

s t a d i a

HELSINGIN AMMATTIKORKEAKOULU

OPETTAJIEN TIIMITYÖSKENTELEY KAMARIMUSIIKKIYHTYEEN OPETUKSESSA

Vantaan Peltolan koulun yhteismusisointiprojekti syksyllä 2005

Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogi
Opinnäytetyö
Toukokuu 2007

Essi Toivonen

Koulutusohjelma Musiikki		Suuntautumisvaihtoehto Musiikkipedagogi	
Tekijä Essi Toivonen			
Työn nimi Opettajien tiimityöskentely kamarimusiikkiryhtyeen opetuksessa: Vantaan Peltolan koulun yhteismusisointiprojekti 2005			
Työn laji Opinnäytetyö		Aika Toukokuu 2007	Sivumäärä 51 + 20 liitesivua + CD
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Tutkin opinnäytetyössäni syksyllä 2005 järjestettyä Vantaan Peltolan koulun yhteismusisointiprojektia opettamisen näkökulmasta. Musiikkiluokkien oppilaista muodostettiin pieniä kamarimusiikkiryhmiä, joita jokaista ohjasi vähintään kaksi opettajaa, poikkeuksena puhaltajien ryhmä. Vastaavanlaista yhdessä opettamista on aiemmin kokeiltu opetusharjoitteluryhmässäni, ja Peltolan koulun projektin myötä kiinnostuin tutkimaan opettajien tiimityöskentelyä tarkemmin.</p> <p>Olen valinnut projektista kolme ryhmää, joiden toimintaa, tavoitteita ja toimintatavan vaikutusta musiikin oppimiseen olen tutkinut. Yritän työssäni selvittää, miten yhdessä opettaminen onnistui ja miten se vaikutti ryhmän oppimiseen. Tutkimusaineistona on videomateriaali, joka saatiin kuvaamalla kaikki opetuskerrat, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Oppilaille ja opettajille tehtiin projektin jälkeen kyselyt.</p> <p>Yhdessä opettaminen toteutui eri ryhmissä eri tavoin. Joissain ryhmissä opettajat ohjasivat tuntia vuorotellen, ja joissain ryhmissä opettajien keskinäinen työskentely oli nivoutunut tiiviimmin yhteen. Ratkaisevaa ryhmän työskentelyn kannalta oli kuitenkin se, minkälaista sekä opettajien keskinäinen ja koko ryhmän välinen yhteistyö ja vuorovaikutus oli.</p> <p>Työtä tehdessäni esille nousi muutamia kehitysehdotuksia. Videointia voitaisiin käyttää tiiviimmin opetuksen tukena siten, että kunkin ryhmän opettajat katsoisivat videon aina ennen seuraavaa opetuskertaa. Opettajat voisivat myös yhdessä ryhmänsä kanssa kehittää ja suunnitella opetustaan videolta tehtyjen havaintojen perusteella. Jotta oppilaat innostuisivat musisoimaan, opettajat voisivat itse olla osana yhtyettä ja soittaa mukana konsertissakin. Näin oppilaat väkisinikin tempautuisivat musisointiin vahvemmin mukaan ja saisivat siihen hyvän kosketuksen.</p>			
Teos/Esitys/Produktio			
Säilytyspaikka Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian kirjasto/Ruoholahti			
Avainsanat Kamarimusiikki, musiikkiluokat, soitonopetus, tiimityöskentely, videointi, yhteistyö, vuorovaikutus			

Degree Programme in Classical Music		Degree Music pedagogue	
Author Essi Toivonen			
Title Team teaching chamber music ensembles: chamber music project at Peltola school in Vantaa 2005			
Type of work Thesis	Date May 2007	Pages 51 + 20 appendices + CD	
<p>ABSTRACT</p> <p>In my thesis I analyse the teaching solutions used in the Peltola school chamber music project in 2005. The pupils participating in the project were studying at the Peltola upper comprehensive school in classes specialising in music. In the project, small chamber music ensembles were taught by teams of two or three teachers. Before the project, during my teacher training practice, I had the opportunity to analyse this kind of collaborative teaching, so I was interested in developing and studying this type of teamwork also in the Peltola school project.</p> <p>For my thesis I selected three groups from the Peltola project and studied their activities, goals and teaching methods. I describe and analyse how collaborative teaching succeeded and what impact it had on pupils' learning. The research material for the study was gathered by recording all the lessons on videotapes. After the project pupils and teachers were asked to fill out a questionnaire.</p> <p>Teaching together was carried out differently in different groups. In some groups teachers taught in turns and in other groups teachers taught together all the time. However, the most important thing influencing the learning of the group was the group-level and teacher-level interaction and co-operation.</p> <p>While doing this project, I came up with a few ideas to develop the Peltola school project and collaborative teaching further. Firstly, the video should be used in a systematic way in order to analyse and improve the teaching project. The teachers could regularly view the video of the previous lesson, and could then utilise their observations in the planning of the next lesson. Secondly, to inspire the pupils to play more musically, the teachers could be part of the ensemble and play with the pupils. This way the pupils would get more powerfully motivated to learn and play chamber music.</p>			
Work / Performance / Project			
Place of Storage Helsinki Polytechnic Stadia library/Ruoholahti			
Keywords Chamber music, instrumental teaching, music education, teamwork, co-operation, interaction, video			

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työn teemat.....	3
2.1	Opettaja uusien opetusratkaisujen kehittäjänä.....	3
2.1.1	Yhdessä opettaminen ja opettajien välinen yhteistyö.....	3
2.1.2	Videointi opettamisen tukena	4
2.1.3	Tutkiva ote ja muutokseen pyrkiminen	6
2.2	Ryhmätyöskentelyn haasteet	7
2.2.1	Ryhmä oppimisprosessin auttajana	7
2.2.2	Ryhmän roolit	9
2.2.3	Kamarimusiikkiryhmän ohjaaminen	10
3	Peltolan koulun yhteismusisointiprojekti.....	12
3.1	Suunnittelu alkaa.....	13
3.2	Tavoitteet.....	13
3.3	Opetuksen toteuttaminen.....	14
3.4	Videointi ja äänitys	15
4	Aineiston kuvaus ja case-ryhmät.....	16
4.1	Videomateriaali.....	16
4.2	Opettajien ja oppilaiden kyselyt	16
4.3	Case-ryhmät.....	17
5	Leppoiset pälpättäjät	18
5.1	Ryhmän yleiskuvaus	18
5.2	Ryhmän toiminta, roolit ja vastuunotto.....	18
5.3	Opettajien yhteistyö	22
5.4	Kamarimusiikin oppimisprosessi.....	23
5.4.1	Tavoitteet	23
5.4.2	Tavoitteiden toteutuminen	24
5.5	Ryhmän toimintatavan vaikutus musiikin oppimiseen	26
6	Hiljaiset puurtajat.....	27
6.1	Ryhmän yleiskuvaus	27
6.2	Ryhmän toiminta, roolit ja vastuunotto.....	27
6.3	Opettajien yhteistyö	29
6.4	Kamarimusiikin oppimisprosessi.....	30
6.4.1	Tavoitteet	30

6.4.2	Tavoitteiden toteutuminen	31
6.5	Ryhmän toimintatavan vaikutus musiikin oppimiseen	32
7	Sekalainen sakki	34
7.1	Ryhmän yleiskuvaus	34
7.2	Ryhmän toiminta, roolit ja vastuunotto	34
7.3	Opettajien yhteistyö	36
7.4	Kamarimusiikin oppimisprosessi	38
7.4.1	Tavoitteet	38
7.4.2	Tavoitteiden toteutuminen	39
7.5	Ryhmän toimintatavan vaikutus musiikin oppimiseen	39
8	Kyselyjen tuloksia yhdessä opettamisesta	40
8.1	Opettajien kokemuksia	40
8.2	Oppilaiden kokemuksia	40
9	Yhteenveto ja joitakin kehittämissuhteita	42
9.1	Yhdessä opettamisen etuja ja ongelmia	43
9.2	Videointi	45
10	Pohdinta	46
	Lähteet	48
	Liitteet	50

1 Johdanto

Syksyllä 2005 joukko Stadian musiikkipedagogiikan opiskelijoita lähti opettamaan kamarimusiikkia Vantaan Peltolan yläkoulun musiikkiluokille. Projektiin halusi mukaan monta opettajaa, koska opiskelijat halusivat lisää kokemusta kamarimusiikin ja ylipäätään ryhmien opettamisesta. Kamarimusiikin vieminen yläasteelle tuntui myös kiinnostavalta ja piristävältä haasteelta. Kamarimusiikkiryhmien opetus päätettiin toteuttaa siten, että jokaisella ryhmällä olisi kaksi tai kolme opettajaa. Näin mahdollisimman moni opettaja pääsisi harjoittelemaan kamarimusiikkiryhmän ohjaamista, ja vastuuta opettamisesta voitaisiin jakaa. Olin itse yksi projektin opettajista.

Keskityn opinnäytetyössäni kuvaamaan, miten yhdessä opettaminen toteutui ja onnistui Peltolan yhteismusisointiprojektissa, ja millä tavoin opetusratkaisut vaikuttivat ryhmien oppimisprosessiin. Millä tavoin useamman opettajan läsnäolo muuttaa opetustilannetta? Miten tämä vaikuttaa oppilaiden oppimiseen ja ryhmän työskentelyyn? Miten yhdessä opettaminen vaikuttaa opettajien työhön, ja minkälaisia työskentelytapoja heiltä vaaditaan? On myös hyvä pohtia, minkälaisiin opetustilanteisiin yhdessä opettaminen soveltuu ja minkälaisissa tilanteissa se voi olla erityisen hedelmällistä. Lisäksi perehdyn työssäni myös siihen, miten videointia voitaisiin hyödyntää opetuksessa ja sen kehittämisessä.

Olen valinnut projektista kolme erilaista ryhmää, joiden toimintaa tarkastelen tarkemmin. Ryhmällä tarkoitan tässä työssä tietyn kamarimusiikkiyhtyeen oppilassoittajia ja yhtyettä ohjaavia opettajia. Olen tarkastellut ryhmässä syntyneitä rooleja, ryhmän vuorovaikutusta sekä ryhmän musiikillista työskentelyä. Työssä analysoitavana aineistona olen käyttänyt videomateriaalia, joka saatiin kuvaamalla lähes kaikki opetuskerrat. Lisäksi aineistona on projektiin osallistuneille opettajille tekemäni sähköpostikysely. Työn apuna olen myös hyödyntänyt Paula Nurmisen ja Anna Tötterströmin koulun oppilailta keräämää kysely- ja haastatteluaineistoa. Koska itse osallistuin projektiin, olen tehnyt opinnäytetyötäni reflektoiden samalla omia kokemuksiani.

Seuraavassa luvussa käsittelen työni aiheen kannalta tärkeitä teemoja. Esittelen vuoden 2005 Peltolan yhteismusisointiprojektin tarkemmin luvussa kolme ja luvussa neljä

kuvaan työssä käyttämäni aineistoa. Näiden jälkeisissä kolmessa luvussa seuraa tutkimukseni empiirinen osuus. Kuvaan kussakin luvussa yhtä ryhmää, jonka toimintaa ja yksilöllisiä tavoitteita tarkastelen tarkemmin. Analyysin lomassa näitä seikkoja havainnollistavat videonauhoilta poimimani episodit. Esittelen luvussa kahdeksan kyselyjen tuloksia ja luvussa yhdeksän johtopäätöksiä ja kehitysehdotuksia. Viimeinen luku kertoo ajatuksista, joita opetusprosessi ja työn tekeminen on minussa herättänyt.

2 Työn teemat

2.1 Opettaja uusien opetusratkaisujen kehittäjänä

Uudenlaiset opetustilanteet ja muuttuva maailma saavat miettimään, miten opetusta ja uusia opetusmenetelmiä voitaisiin kehittää. Opettamisella on pitkät perinteet kannettavanaan, joten vanhojen menetelmien toimivuutta tulisi uskaltaa kyseenalaistaa. Innovatiivinen opettaja uskaltaa kokeilla uutta ja kehittää vanhaa. Hyväksi koettua ei kannata unohtaa, mutta sen päälle voi rakentaa uutta.

2.1.1 Yhdessä opettaminen ja opettajien välinen yhteistyö

Kokeilin itse yhdessä opettamista ensimmäistä kertaa Tapani Heikinheimon ohjaamassa opetusharjoitteluryhmässäni vuonna 2003-2005. Opettajaryhmäämme kuului yhteensä neljä opettajaa, joiden kanssa pidimme yhdessä sellistipedagogiikkaoppilaiden ryhmätunteja kerran viikossa. Yleensä kaksi opettajaa suunnitteli ja piti tunnin yhdessä, ja muille opettajille keksittiin tarvittaessa avustustehtäviä, esimerkiksi säestämistä, mukana soittamista tai soittoasentojen tarkkailua ja korjaamista. Stadian sellistien opetusharjoittelussa yhdessä opettamista käytetään yleisesti ryhmäopetuksen tukena. Koin yhdessä opettamisen mielekkääksi ja antoisaksi tavaksi opettaa, niin opettajille kuin oppilaillekin. Niinpä lähdin mielenkiinnolla mukaan Peltolan projektiin kokeilemaan, miten yhdessä opettaminen toimisi kamarimusiikkiyhtyeiden ohjauksessa.

Yhteisopetusta ei tietääkseni kovinkaan paljon käytetä opetustapana soitonopetuksessa musiikkioppilaitoksissa. Syynä tähän lienee sen kalleus; opetuksen hinta moninkertaistuu sitä mukaa, mitä useampi opettaja opetustilanteeseen osallistuu. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa 2002 puhutaan paljon oppilaan ja opettajan sekä oppilaiden välisestä vuorovaikutuksesta. Oman instrumentin hallinta sekä yhteismusisointi tukevat ja täydentävät toisiaan. Opetusta voidaan toteuttaa sekä yksilö- että ryhmäopetuksena. Opetussuunnitelman perusteissa mainitaan, että opetuksessa voidaan toteuttaa erilaisia kokeiluja ja oppiaineiden integrointia, mikä vaatii opettajilta tiiviimmän yhteistyön tekemistä. Missään ei kuitenkaan suoranaisesti kehoiteta opettajia tekemään yhteistyötä saatikka järjestämään opetusta yhdessä. Tämä kertoo mielestäni musiikin opetuksen traditiosta. Opettaja on perinteisesti ollut vankka auktoriteetti, jolla on kaikki tieto.

Yhdessä opettaminen murtaa tätä käsitystä, koska näin oppimisesta ja opetustilanteesta tulee yhteisöllisempi tapahtuma. Kun opettajia on useampia, oppilaatkin näkevät, että on erilaisia tapoja toimia ja kaikesta ei aina välttämättä olla samaa mieltä.

Itä-Helsingin musiikkiopistossa yhteisopetusta käytetään Helsingin juniorijousten ja opiston muiden orkestereiden työskentelyssä. Juniorijousilla oli pitkään kaksi johtajaa; Géza Szilvay, joka on päävastuussa orkesterin johdosta ja sittemmin eläkkeelle jäänyt Csaba Szilvay, joka oli sellosektion opettaja orkesterissa. Heidän lisäksi jokaisella soitinryhmällä on omat opettajansa, jotka ovat yleensä harjoituksissa mukana soitinryhmän apuna. Opettajat neuvovat soittimeen liittyvissä asioissa. He auttavat esimerkiksi jousitusten ja sormitusten tekemisessä ja pitävät huolen, että jokainen soittaja pysyy mukana opetuksessa. Opettajat myös miettivät yhdessä tunnin aikana musiikillisia ratkaisuja, jolloin soittajatkin pääsevät näihin keskusteluihin mukaan. Opettajat suhtautuvat työhönsä kunnianhimoilla, kuitenkin huumoria unohtamatta. Harjoitukset ovat yleensä hyvin tehokkaita ja niissä saadaan tuloksia aikaan. Yhteisöllisyyden tunne vahvistuu ryhmässä ja oppilaat motivoituvat soittamiseen vahvasti.

Yhdessä opettamista ei ole juurikaan tutkittu, joten havaintoni yhdessä opettamisesta perustuvat omiin opetuskokemuksiini ja toisaalta kokemuksiini soittajana Helsingin Juniorijousissa. Opettajien yhteistyön merkitystä painotetaan esimerkiksi tutkivassa oppimisessä, joka perustuu yhteisölliselle oppimis- ja opiskelutavalle (Hakkarainen, Bollström-Huttunen, Pyysalo & Lonka 2005, 79, 162, 163). Tutkivan oppimisen pääperiaatteena ei kuitenkaan ole yhdessä opettaminen, jolloin kaksi tai useampi opettaja ohjaavat tiiviissä yhteistyössä tunnin kulkua.

2.1.2 Videointi opettamisen tukena

Peltolan yhteismusisointiprojektissa kaikki opetuskerrat, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kuvattiin videolle. Videomateriaalia ei käyty läpi projektin aikana, koska siihen ei itse projektin aikana ollut aikaa. Sen sijaan videomateriaali on ollut oman työni lisäksi jo useamman muunkin opinnäytetyön tutkimusaineistona (esim. Nurminen & Tötterström 2007 sekä Ylikorpi 2007).

Videointia käytetään yhä enemmän opetuksen tukena. NykYTEKNIKAN yleistyessä yhä useammalla opettajalla on myös mahdollisuus käyttää videointia opetuksessaan. Olen käyttänyt videointia opetusharjoittelussani Tapani Heikinheimon opastuksella ja tulin tuolloin huomanneeksi kuinka tehokas apu videokamera on opettajalle. Videoinnin on tuonut monelle tutuksi Sibelius-Akatemian orkesterijohdon opettaja Jorma Panula, jonka ansioista videokamera jäi osaksi pysyvää kalustoa Akatemian kapellimestariluokalle. Kapellimestariopiskelijoiden johtamista kuvataan jatkuvasti videolle. Näin he pääsevät kirjaimellisesti näkemään omien kättensä jäljet.

Videointi on opettajalle tehokas keino seurata ja kehittää omaa työtään. Videon kautta opettajalle avautuu väylä päästä seuraamaan opetustilannetta. Kun omaa opetustaan pääsee seuraamaan ulkopuolisena, huomaa monia sellaisia asioita, joita opetustilanteessa ei huomaa eikä aina ole mahdollista huomatakaan. Varsinkin aluksi oman opetuksen ja toiminnan katsominen videolta saattaa olla karmaiseva kokemus. Karmaisevuudesta huolimatta, tai toisaalta juuri sen ansiosta, opettajalle tulee tarve kehittää työskentelyään. Kun opetus on tallennettu videolle, sitä voi kelata taaksepäin uudelleen ja uudelleen, joten ongelmia voi analysoida hyvinkin tarkasti ja opetukseen pääsee pureutumaan monella eri tasolla.

Jotta videoaineisto olisi mahdollisimman käyttökelpoista ja monipuolista, on tärkeää, että kameran paikka on mietitty mahdollisimman toimivaksi kaikkien osapuolien kannalta. Parasta olisi, jos käytettävissä olisi useampi kamera tai kuvaaja, joka pystyisi liikkumaan tilassa ja seuraamaan jokaista toimijaa tarvittaessa. Musiikinopetuksen tallentamisessa tärkeää olisi myös tallenteen hyvä äänenlaatu, jotta tilanne välittyisi mahdollisimman todenmukaisena. Täydellisen dokumenttiaineiston tekeminen kuitenkin osoittautuu usein resurssien vuoksi mahdottomaksi, joten opetusta kuvattaessa on tultava toimeen vähemmän laadukkaan videomateriaalin avulla. Tärkeimmät sisällölliset seikat kyllä ilmenevät, vaikka tallenteen laatu ei olisikaan ammattilaistasoa.

Kun ryhmää ohjaa useampi opettaja, on syytä tarkastella kummankin oman työskentelyn lisäksi opettajien yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Mikäli tarkoituksena on analysoida yhdessä opettamista, olisi opettajien parasta katsoa videoita yhdessä. Keskustelu ja yhteinen pohdinta synnyttävät uusia ideoita ja kehitysehdotuksia. Opettajat saattavat myös kiinnittää erilaisiin asioihin huomiota, mikä eittämättä rikastuttaa opetuksen sisältöjä. Opettajien yhteistyö tiivistyy yhteisten tavoitteiden ja

niiden saavuttamiseen tarvittavien keinojen kehittelyn myötä, mistä taas on suoranaista hyötyä yhdessä opettamiselle.

2.1.3 Tutkiva ote ja muutokseen pyrkiminen

On sanottu, että maailmassa ei ole mitään muuta pysyvää kuin muutos. Yhteiskunta, jossa elämme, muuttuu koko ajan kiihtyvällä vauhdilla. Tämä edellyttää, että myös opettajat tiedostavat ympärillään tapahtuvia muutoksia. Oppimiskäsitykset ovat muuttuneet hyvin paljon viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. Vuorovaikutuksella ja sosiaalisella ympäristöllä on huomattu olevan suuri vaikutus yksilön älykkääseen toimintaan, kun aiemmin ihmisen älykkyyden on ajateltu olevan henkilökohtainen ja muuttumaton ominaisuus. (Hakkarainen, Lonka & Lipponen 2004, 9, 15.)

Mielestäni muutokseen pyrkiminen sellaisenaan ei ole tavoiteltavaa. Muutokseen pyrkimiselle täytyy olla hyvät perustelut. Vanhoja hyväksi koettuja työskentelytapoja on turha hylätä vain sen vuoksi, että uudistaminen on trendikästä. Opettajan tulisi kuitenkin olla valmis kehittämään työtään ja tekemään itsearviointia. Oli opetus ja oppiminen kuinka oppilaslähtöistä tai yhteisöllistä tahansa, on opettaja kuitenkin opetuksen keskeinen voimavara. Jotta opetusta voitaisiin parantaa, on opettajan oltava valmis tarkastelemaan kriittisesti toimintaansa ja tekemään parannuksia. Eero Niemi toteaaakin (2007) ”Itsearviointi johtaa kehittyessään koko toimintaympäristön syvällisempään tarkasteluun kuin myös opettajan tiedostamattomien käsitysten ja arvojen pohdiskeluun.”

Toimintatutkimus on yksi keino tutkia ja kehittää opetusta. Siihen liittyy olennaisesti opettajan itsearviointi ja reflektiivisyys. Opettaja pohtii omia käsityksiään ja toimintatapojaan, seuraa ja analysoi omaa opetustaan, esimerkiksi videointia apuna käyttäen. Hän arvioi sitä, missä onnistuttiin ja missä ei, ja miten toiminta tuki tavoitteisiin pääsemistä. Tämän kaiken pohjalta kumpuaa tarve kehittää toimintaa, miettiä, mitä itse pitää pedagogisesti tärkeänä ja pohtia keinoja toteuttaa muutokset. Keskustelu osallistujien kanssa on tärkeä osa toimintatutkimusta. Kokemuksia voidaan kerätä osallistuvilta opettajilta sekä oppilailta, minkä jälkeen voidaan tehdä käytännön muutoksia. (Syrjälä 1994, 25-55.)

Peltolan projektissa oli paljon toimintatutkimuksen piirteitä. Opettajat keskustelivat keskenään ja pohtivat, miten tavoitteisiin pääseminen etenee, voitaisiinko jotain opetuksessa muuttaa, mikä toimii ja missä on onnistuttu. Ei voida kuitenkaan sanoa, että kyseessä olisi ollut yhteinen toimintatutkimus, koska analysointia ei tehty systemaattisesti yhdessä ja videoaineistoakin tarkasteltiin vasta jälkeinpäin. Projektin aineistosta ei myöskään ole tehty yhdessä tutkimusraporttia. Projektista valmistuneet opinnäytetyöt ovat kuitenkin sinällään pienimuotoisia toimintatutkimuksia. Niiden tekijät osallistuivat itse toimijoina projektiin ja keräsivät monella tapaa ja systemaattisesti tutkimusaineistoa. Aineiston ja kokemusten reflektointi ja syntyneet kehitysehdotukset taas palvelevat tulevien yhteismusisointiprojektien suunnittelua ja opetusratkaisujen kehittämistä.

2.2 Ryhmätyöskentelyn haasteet

Kun ryhmässä on monenlaisia ihmisiä, ei ryhmän yhteistoiminta ja sen onnistuminen ole koskaan itsestään selvää. Olisi tärkeää, että ryhmälle asetetut tavoitteet olisivat kaikille selkeitä ja tukisivat myös jokaisen ryhmän jäsenen henkilökohtaisia päämääriä. Kommunikaation ja vuorovaikutuksen tulisi olla avointa koko ryhmän kesken, ja kaikkien ajatukset ja ideat tulisi ottaa tasavertaisesti huomioon. (Johnson & Johnson 2002, 13.)

2.2.1 Ryhmä oppimisprosessin auttajana

Yhteissoiton ja ryhmässä oppimisen iloa ja hyötyä on alettu ymmärtää monissa soitonopetuksen menetelmissä. Yhteissoitolla on tärkeä sija esimerkiksi Suzuki- ja Colour Strings -menetelmissä, joissa oppilaat aloittavat yhteissoiton heti soittoharrastuksen alkutaipaleella. Näitä menetelmiä käytetään muun muassa Itä-Helsingin musiikkiopistossa, joka on Géza Szilvayn Zoltan Kodály'n opetusmetodin pohjalta kehittämän Colour Strings -menetelmän varsinainen koti ja Käpylän musiikkiopistossa, jossa on useita Suzuki-menetelmään erikoistuneita opettajia. Muutamia muita esimerkkejä mainitakseni muun muassa Espoon, Keski-Helsingin sekä Kotkan-seudun musiikkiopistoissa on käytössä erilaisten menetelmien yhdistelmiä ja variaatioita, joissa yhteissoitolla on tärkeä osa (ks. tarkemmin mm. Ylinen 2005 ja Kurkikangas & Saari 2004).

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (2005) yhtenä tärkeänä opintojen sisältönä mainitaan yhteissoitto, joka osaltaan innostaisi musisoimaan ja harjoittelemaan. Tavoitteiksi on määritelty muun muassa, että oppilas ”oppii yhteismusisointia ohjatusti ja itsenäisesti”, ”saa valmiuksia yhteissoiton kehittämiseen” ja ”oppii musisoimaan suhteessa muihin laulajiin ja soittajiin”. Nämä ovat sellaisia taitoja, joita sekä ammattilaismuusikko että harrastaja tarvitsee yhteissoitossa, joten on hyvä jos edellä mainittuihin tavoitteisiin pyritään ja niitä käytetään jo opiskeluvaiheessa. Hakkarainen, Lipponen ja Lonka (2004, 118–119) korostavat tilannesidonnaisen kognition merkitystä: oppimistilanteen tulisi vastata mahdollisimman hyvin sitä todennukaista tilannetta, jossa taitoja käytetään. Kamarimusiikin soitossa oppilaita pitäisi alusta asti kannustaa yhteistyöhön ja kokeilemiseen sekä erilaisten, heille sopivien ratkaisujen etsimiseen. Opettaja ei saisi olla liian manipuloiva ja vaatia oppilaiden toteuttamaan vain hänen ratkaisujaan.

Ryhmässä oppilas oppii sosiaalisia taitoja. Ryhmässä toimiminen edellyttää, että jäsenet pystyvät olemaan vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja siten jakamaan osaamistaan toisilleen. Vygotskin ajatus lähikehityksen vyöhykkeestä tarkoittaa, että ryhmä erilaisia ja eri ikäisiä ihmisiä oppivat yhdessä ja kehittelevät yhdessä oppimisen eri tapoja ja muotoja (Hakkarainen ym. 2004, 209). Ryhmän jäsenet voivat olla taidoiltaan eri vaiheessa ja muutenkin heidän vahvuutensa voivat olla erilaisia. Tämän kaltainen tilanne saattaa olla esimerkiksi oppilasorkesterissa, jossa on vanhempia kokeneita soittajia ja toisaalta nuoria, joilla ei vielä ole paljon kokemusta orkesterista. Nuoret saavat tällöin esimerkkiä edistyneemmiltä, ja toisaalta vanhemmat peilaavat omaa osaamista nuorempiin ja saattavat huomata, missä kaikessa itse ovat edistyneet. Toisaalta myös joltain nuoremmalta voi jokin asia luonnistua sillä tavoin helposti, että vanhempi oppilas saattaa löytää myös avaimen tämän tietyn asian oppimiseen. Tällainen oppimistapa toteutuu esimerkiksi Suzuki-menetelmää käyttävissä ryhmissä, joissa oppilaiden kasvaessa heidän roolinsa ryhmässä muuttuu. Myös Espoon musiikkiopiston portaittainen orkesterikoulutus tukee tällaista kehittymisen mallia (ks. tarkemmin Salminen & Virtanen 2006).

Myös konstruktivistinen pedagogiikka painottaa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja ryhmän merkitystä. Ryhmässä ihmisten erilaiset näkemykset ja käsitykset kohtaavat, mikä saa aikaan keskustelua. Kamarimusiikki on jälleen oiva esimerkki siitä, miten tällaista ryhmätyöskentelyä voidaan käyttää oppimisen apuna. Yksilön merkitys ryhmän

jäsenenä on tärkeä, jokaisella on omia mielipiteitä ja näkökulmia. Keskustelemalla ja kokeilemalla päätetään, mikä ryhmän työskentelyssä ja oppimisessa on oikea vaihtoehto sillä hetkellä. Konstruktivismiin mukaan oppimisessa on kyse siitä, että yksilö aktiivisesti kognitiivisella ja sosiaalisella toiminnallaan rakentaa kuvaansa maailmasta käyttäen apunaan aiempia tietojaan ja käsityksiään. Konstruktivismi ei siis ole itsessään oppimisteoria vaan tietoteoreettinen näkemys siitä, miten ihminen hankkii tietoa ja mitä tieto itse asiassa on. (Tynjälä 1999, 160-161)

Yhteisöllisessä oppimisessa oppilaat toimivat vuorotellen myös itse opettajina. Opettaessaan muita oppilaita oppilas oppii myös itse, sillä tiedon jakaminen vaatii asian syvempää ymmärtämistä. Muita opettaessaan oppilas siis pystyy havaitsemaan myös oman ymmärryksensä aukot. Vuorovaikutuksessa oppilaiden erilaiset kulttuuriset ja sosiaaliset tietomaailmat kohtaavat, mikä voi avata uusia näkökulmia ja ideoita. Yhteisöllinen oppiminen vaatii vuorovaikutustaitojen ja ryhmässä toimimisen taitojen harjoittamista, eikä se välttämättä ole nopeaa eikä vaivatonta. Opettajan haasteena on muodostaa sopivan kokoiset ryhmät, joissa oppilaat ovat erilaisia ja voivat yhdessä saada aikaan jotain sellaista, mihin eivät yksin pystyisi. (Hakkarainen ym. 2005, 162, 163.)

2.2.2 Ryhmän roolit

Jotta ryhmän yhteistyö olisi hedelmällistä ja oppilaat oppisivat toisiltaan jotain uutta, olisi tärkeää, että ryhmän jäsenet olisivat keskenään erilaisia ihmisiä. Ryhmän ihanteellinen koko on paljolti kiinni siitä, minkä ikäisiä oppilaat ovat ja mikä on ryhmässä oppimisen aihe ja tavoite. Liian suuressa ryhmässä jotkut oppilaat saattavat jättäytyä sivuun ja onnistua välttelemään työntekoa. (Hakkarainen ym. 2005, 167.)

Ryhmän jäsenille kuitenkin muodostuu erilaisia rooleja sen mukaan, miten he itse ja miten ryhmän muut jäsenet käyttäytyvät. Myös työnjako ja vastualueet määrittyvät jossain määrin syntyneiden roolien mukaan. Johnsonin ja Johnsonin mukaan ryhmä on toimiva ja sen jäsenet keskenään tasavertaisia, kun osallistuminen ja johtajuus jakaantuu tasaisesti kaikkien ryhmän jäsenten kesken (2002, 13).

Elaine King tutki kvartetin työskentelyä ja löysi seuraavanlaisia rooleja; johtaja, varajohtaja, osallistuja, ”fidget” (suora käännös vääntelehtijä), vitsailija ja tiedustelija. Roolit saattoivat vaihdella jonkin verran ryhmän jäsenten kesken ja monilla soittajilla oli harjoitusten aikana yhdestä kolmeen roolia. Jos esimerkiksi ryhmän johtajalla oli huono päivä, joku toinen otti johtajan roolin. Ryhmässä, jossa yksi soittaja oli selvästi muita pidemmällä, kyseinen henkilö otti selkeimmin johtajan roolin, ja tämä ryhmä myös menestyi soitossa parhaiten. (King 2006.)

2.2.3 Kamarimusiikkiryhmän ohjaaminen

Ohjatessaan kamarimusiikkiyhtyettä opettajan tulisi antaa soittajille tarpeeksi vapautta ja tilaa hengittää, jotta yhtyeestä voisi muodostua itsenäinen, yhteisymmärryksessä toimiva, elävä instrumentti. Ohjaaminen on mielestäni hyvä sana kuvaamaan opettajan työskentelyä yhtyeen kanssa. Yhtye tekee itse työn, ja opettaja neuvoo, auttaa ja opastaa. Vaikka tavoitteena olisi, että yhtyeen soittajat olisivat itse aktiivisia ja yhdessä löytäisivät ja ideoisivat ratkaisuja, opettajan ei sovi pantata tietotaitoaan, jota hänellä itsellään jo on. Miksi keksiä pyörä aina uudelleen ja uudelleen? Opettaja voi avoimesti esittää ideoitaan ja kertoa oman mielipiteensä. Omasta mielestäni on avartavaa ja inspiroivaa saada kuulla kokeneen opettajan tarinoita ja tietoa. Usein se saa silmät aukeamaan. Kamarimusiikkiryhmän pitäisi kuitenkin pystyä tekemään omat ratkaisunsa ja päättämään tulkinnasta. Jos opettaja yrittää liikaa manipuloida oppilaitaan tekemään oman tahtonsa mukaan, hän tekee oppilaat helposti passiivisiksi ja saattaa sammuttaa opiskelunnon. Opettajan tulisi tukea ryhmän kasvuprosessia ja ongelmanratkaisukyvyyn kehittymistä. Yhtyeen luova ongelmanratkaisukyky edellyttää yksilöiden välille syntyvää yhteisymmärrystä (Wiggins 1999/2000).

Vaikka soittajista muodostuisi tiivis ryhmä, joka toimii yhdessä ja yhteisymmärryksessä, se koostuu silti itsenäisistä yksilöistä. Opettajan pitäisi ohjauksessaan ottaa ryhmän kaikki jäsenet huomioon ja yrittää antaa ohjausta jokaiselle soittajalle tasapuolisesti. Työstettävästä teoksesta ja soittajista riippuu, kuinka paljon kukin soittaja tarvitsee henkilökohtaista opastusta. Opettajan täytyy oman ammattitaitonsa avulla osata arvioida sen hetkinen tilanne. Myös oppilaiden soittotaidosta ja iästä riippuu, tarvitseeko opettajalla olla oma soitin esimerkin näyttämistä varten. Kun oppilaat ovat hyvin edistyneitä, opettajan näyttämää esimerkkiä tarvitaan vähemmän. Nuoremmille, aloitteleville kamarimusiikoille esimerkistä ja

mallioppimisesta saattaa olla erittäin paljon hyötyä, koska asia opitaan kokonaisvaltaisesti näkemällä ja kuulemalla ja miksei tuntemallakin. Välillä saattaa olla helpompi näyttää jokin asia soittamalla kuin yrittää selittää asia sanoin.

Finneyn ja Tymoczkon tekemässä tapaustutkimuksessa (2003) 13-vuotiaat yläasteen oppilaat opettivat musiikkia pienissä ryhmissä vuotta nuoremmille oppilaille. Tarkoituksena oli tutkia, miten koulun musiikinopetusta voitaisiin parantaa. Opettaja-oppilailta kysyttiin, miten he itse haluaisivat opettaa, jolloin he nimesivät seuraavia asioita; esimerkin näyttäminen, yksilön auttaminen, rohkaiseminen, vihjeiden antaminen, kehuminen, opetuksen tekeminen kiinnostavaksi, huumori ja palkitseminen osallistumisesta. Oppilaat halusivat itse ottaa vastuuta ja kontrolloida omaa oppimistaan eivätkä halunneet, että heille tarjottiin suoraan valmiita vastauksia. Oppilaat myös arvostivat tunneilla turvallisuutta, kunnioitusta ja reiluuutta sekä halusivat itse viihtyä tunneilla. Mielestäni näitä kaikkia edellä mainittuja asioita tarvitaan kamarimusiikkiryhmän ohjaamisessa.

3 Peltolan koulun yhteismusisointiprojekti

Keväällä 2005 Kaisaniemen ala-asteella toteutettiin Stadian kanssa yhteistyössä musisointiprojekti ”Kaisiksen barokkimatka”, josta Katri Susitaival on tehnyt opinnäytetyönsä (2006). Idea Peltolan projektista sai alkunsa Kaisiksen barokkimatkasta, ja Peltolan koulun ensimmäinen yhteismusisointiprojekti, jota työssäni tutkin, toteutettiin syksyllä 2005 (ks. liite 1). Samaa vuoden 2005 projektia ovat opinnäytetyössään tutkineet myös Paula Nurminen ja Anna Tötterström (2007). Kumpikin näistä projekteista kuului Stadian ideoimaan BaRokkia ja KaMuja – hankkeeseen (ks. tarkemmin Tuovila 2006). Keväällä 2007 uusi ryhmä Stadian musiikkipedagogiikkaopiskelijoita lähti jälleen Peltolan koululle, tällä kertaa musiikkitiedon kurssiin liittyvään yhteismusisointiprojektiin. Tämän projektin sisältöä ja onnistumista analysoidaan Satu Ylikorven valmisteilla olevassa opinnäytetyössä. Seuraavaan taulukkoon on koottu Peltolan koulun yhteismusisointiprojektin vaiheet.

Kevät 2005	Projektin valmistelut alkoivat, Annu Tuovila ja Marjukka Mäyry suunnittelivat pääkohdat.
Syyskuu ja lokakuu 2005	Stadiassa järjestettiin opinnäytepaja, jossa projektia valmisteltiin.
Marraskuu ja joulukuu 2005	Kurssi järjestettiin Peltolan koululla. Kurssi kesti kuusi viikkoa ja sen päätteeksi oppilaat esiintyivät joulukonsertissa.
Huhtikuu 2006	Anna Tötterström ja Paula Nurminen kävivät Peltolan koululla näyttämässä oppilaille kurssilla kuvattuja videoita.
Kevät 2006	Analysoin projektista kerättyä aineistoa, ja seuraavan projektia suunniteltiin.
Syksy 2006	Projektista kerätyn aineiston analyysi jatkui, ja vuonna 2007 järjestettyä Peltolan koulun projektia valmisteltiin.
Kevät 2007	Peltolan koululla järjestettiin seuraava yhteismusisointiprojekti. Projektien tuloksia arvioidaan opinnäytesymposiumissa, projektien jatkamista koskevista keskusteluista sekä opinnäytetöissä.

3.1 Suunnittelu alkaa

Peltolan yhteismusisointiprojektin suunnittelu alkoi keväällä 2005, kun Stadian musiikin koulutusohjelman opinnäytetöiden vastuopettaja Annu Tuovila oli yhteydessä Peltolan kouluun ja sopi projektin sisällöstä koulun musiikinopettaja Marjukka Mäyryn kanssa. Syksyllä 2005 hän kokosi opettajaryhmän kamarimusiikin opettamisesta kiinnostuneista musiikkipedagogiopiskelijoista. Suunnitteluvaiheessa mukana olivat myös projektisuunnittelija Kristiina Peltonen ja sellonsoiton yliopettaja Tapani Heikinheimo. Opettajista löytyi eri instrumenttien soittajia; kaksi pianistia, kaksi viulistia, alttoviulisti, sellisti sekä huilisti. Erityiseksi ja monelle uudennlaiseksi tämän projektin teki se, että jokaista kamarimusiikkiyhtyettä opettaisi kaksi tai kolme opettajaa. Opettajat tekisivät erityisen paljon yhteistyötä ennen projektia ja projektin aikana suunnitellessaan opetusta. Yhteisopetuksen toteutus jätettiin kuitenkin kunkin opettajan ja opettajatiimin omalle vastuulle ja se myös toteutui eri tavoin eri ryhmissä. (Ks. liite 2.)

3.2 Tavoitteet

Projektiin osallistuivat Peltolan koulun 7. ja 8. musiikkiluokka. Yhteensä projektiin osallistui näiltä luokilta 33 oppilasta. Projektin tärkeimmäksi tavoitteeksi asetettiin oppilaiden innostaminen yhteismusisointiin ja se, että he oppisivat soittamaan kamarimusiikkia pienessä ryhmässä. Lisäksi toivottiin, että mahdollisimman moni 7. ja 8. musiikkiluokan oppilaista pääsisi projektiin mukaan.

Tärkeimmäksi tavoitteeksi projektia suunniteltaessa asetettiin yhteismusisointiin innostaminen, pienessä kamarimusiikkiryhmässä soittaminen ja musisoinnin välineiden kehittäminen. Yhteismusisoinnin lähtökohtana oli, että oppilaat oppisivat kuuntelemaan toisiaan, ottavat toisensa huomioon sekä uskaltaisivat soittaessaan heittäytyä musiikin mukaan. Kuuntelemisella pyrittiin myös mahdollisimman puhtaaseen yhteissoittoon. Vaikka yhteissoiton sosiaalinen merkitys on huomattava, projektin erityinen painopiste oli kuitenkin musisoinnin välineiden kehittäminen. Haluttiin, että tunnilla vallitsisi työrauha, jotta oppilaat pystyisivät keskittymään hyvin, sillä käytettävissä oleva aika oli rajallinen. Tavoitteena oli, että harjoituksissa olisi vapautunut tunnelma ja kannustava

ilmapiiri, jolloin sekä oppilaat että Stadian opiskelijat kokisivat tilanteen mielekkäänä ja hauskana.

Stadian opiskelijoiden osalta projektin tavoitteena oli oppia itse uutta opettamisesta. Tärkeimmiksi oppimisen kohteiksi nousivat ryhmäopetus, kamarimusiikin erilaisten osa-alueiden opetus sekä yhdessä opettaminen ja tiimityöskentely.

3.3 Opetuksen toteuttaminen

Opetusjakso alkoi tutustumiskonsertilla, jossa opettajat soittivat kamarimusiikkia eri aikakausilta. Konsertin ohjelmisto pyrittiin valitsemaan oppilaita innostavaksi, joten esillä oli erilaisia kamarimusiikkikokoonpanoja ja erityisesti sellaisia kokoonpanoja, joissa oppilaatkin tulisivat soittamaan. Esittelyiden ja tutustumisen jälkeen myös oppilaat esiintyivät, jotta heidän osaamisensa tasostaan saataisiin selkeämpi käsitys.

Opetuskertoja oli tutustumiskonsertin jälkeen kuusi. Kukin opetuskerta kesti 45 minuuttia ja niitä oli kerran viikossa kuuden viikon ajan oppilaiden musiikintuntien aikaan. Projekti päättyi loppukonserttiin, jossa esiintyivät kaikki kamarimusiikkiyhtyeet sekä opettajat vaihtelevissa kokoonpanoissa.

Vastuu ryhmien kokoamisesta annettiin Peltolan koulun musiikkiluokkien opettajalle Marjukka Mäyrylle, koska hän tunsi oppilaansa ja heidän instrumenttinsa ja pystyi luontevasti kokoamaan ryhmät. Soittajista muodostui kolme pianotrioa, viulutrio, viulukvartetti, jousikvartetti sekä kaksi puhaltajien ryhmää. Yhtyeiden opetus järjestettiin siten, että jokaisella ryhmällä olisi kaksi tai kolme opettajaa. Haluttiin, että jokaisesta ryhmästä löytyisi samaa instrumenttia soittavia oppilaita sekä opettajia, jotta soitinkohtainen ohjaus olisi mahdollisimman tehokasta ja ylipäätään mahdollista. Tämän toteutus ei kuitenkaan kaikkien ryhmien kohdalla ollut mahdollista käytännön syistä johtuen, joten esimerkiksi minä sellonsoiton opettajana kiersin tarpeen mukaan pianotrioissa avustamassa soitinkohtaisissa asioissa. Jokaiselle ryhmälle nimettiin vastuuopettaja ryhmän opettajatiimistä. Lisäksi Tapani Heikinheimo kävi opastamassa yhtyeen ja kamarimusiikin ohjaamisessa yhtenä opetuskertana.

Projektin onnistumisen ja tavoitteiden toteutumisen tärkeäksi tekijäksi muodostui ohjelmisto. Oikean vaikeustason löytäminen osoittautui haasteelliseksi, koska oppilaita ei tunnettu etukäteen. Näin ollen ei ollut tarkkaa tietoa heidän soittotaidoistaan eikä harjoittelumotivaatiostaan. Myös projektin aikataulu asetti ohjelmistolle omat rajoitteensa. Harjoitettavat teokset eivät saisi olla liian laajoja tai vaikeita, jolloin käytettävissä oleva harjoitusaika loppuisi kesken. Liian helpon ohjelmiston uhkana saattaisi taas olla mielenkiinnon katoaminen ja oppimistavoitteiden vesittyminen. Näitä ongelmia pyrittiin ratkaisemaan esimerkiksi siten, että opettajien lisäksi oppilaat esiintyivät ensimmäisellä tapaamiskerralla, jolloin heidän soittoaan myös kuultiin. Lisäksi tällöin oli mahdollisuus tutustua hieman oppilaisiin ja jokaisella oppilaalla oli mahdollisuus omassa ryhmässä kertoa itsestään ja soittoharrastuksestaan. Valmiiksi sovitettua ja soitinnettua sekä eri tasoista ohjelmistoa pyrittiin löytämään runsaasti, jotta valinnanvaraa olisi erilaisia ryhmiä ja tilanteita varten.

3.4 Videointi ja äänitys

Opetuskerrat, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, videoitiin myöhempää analysointia varten. Annu Tuovila oli avustamassa kuvaamisessa ensimmäisillä tunneilla ja konserteissa. Kuvaaminen järjestettiin siten, että assistenttiopettaja oli kuvaamassa tunnin tai että kamera oli asetettu jalustalle. Haasteena varsinkin koulun auditoriossa oli löytää kameralle sellainen paikka, mistä kaikki näkyisivät ja kuuluisivat videolla. Usein joku soittajista oli selin kameraan, jolloin hänen ilmeitään ja aina puhettakaan ei ole tallentunut nauhalle. Sekä esittelykonsertti että projektin päätöskonsertti äänitettiin ja äänityksistä tehtiin Peltolan koululle cd-levyt (ks. liite 3).

4 Aineiston kuvaus ja case-ryhmät

4.1 Videomateriaali

Olen käyttänyt opinnäytetyöni tärkeimpänä aineistona projektin opetustunneilta kerättyä videomateriaalia ja analysoinut sen perusteella ryhmien toimintaa. Videoaineistosta käy ilmi opettajien tiimityöskentelyn ja yhdessä opettamisen tapa: kuinka opettajat toimivat erilaisissa tilanteissa ja ryhmissä, ja minkälaista vastakaikua opetus saa oppilailta.

Valitsemieni case-ryhmien videoaineisto käsittää 15 opetuskertaa, mikä tekee yhteensä noin 10 tuntia. Aloitin katsomalla kaikki ne videonauhat, joissa ryhmiä ohjasi useampi opettaja, puhaltajien videoita en siis katsonut. Kun olin päässyt puoleen väliin projektia, minulle oli muodostunut melko kattava kuva jokaisen tarkastelemani ryhmän toiminnasta ja opetuksesta. Valitsin tässä vaiheessa ryhmien joukosta kolme, joita koskevat opetustilanteet olen käynyt kahteen kertaan läpi. Lisäksi olen tehnyt videoaineistosta muistiinpanoja ja litteroinut sitä esimerkkejä varten.

4.2 Opettajien ja oppilaiden kyselyt

Tein projektiin osallistuville opiskelijaopettajille kyselyn (ks. liite 4), jossa selvitin heidän kokemuksiaan yhdessä opettamisesta ja opettajien yhteistyöstä. Lähetin kaikille opettajille kysymykset sähköpostitse keväällä 2006 ja sain vastaukset syksyllä 2006. Kyselyssä kysyttiin aluksi opiskelijoiden aikaisempaa kokemusta yhteisopetuksesta, sekä opettajan että oppilaan roolissa. Minua kiinnosti tietää, miten opiskelijat kokivat yhteisopetuksen Peltolan projektissa, mitä he olisivat tehneet toisin ja miten yhteisopetusta voisi parantaa. Suurimmalla osalla ei ollut aikaisempaa kokemusta yhdessä opettamisesta. Yhdessä opettaminen oli pääpiirteissään positiivinen kokemus. Useiden vastaajien mielestä yhdessä opettamista voitaisiin parantaa tuntien tarkemmalla suunnittelulla ja opetusta yleensäkin hyvällä ohjelmistovalinnalla. Olen hyödyntänyt kyselyyn saamiani vastauksia luvussa kahdeksan ja palaan niihin vielä luvussa yhdeksän.

Paula Nurminen ja Anna Tötterström keräsivät omaa opinnäytetyötään varten oppilaiden kokemuksia kurssista ja kurssin jälkeen järjestetystä videoiden katselemisesta (ks. liitteet 5, 6 ja 7). Kyselyssä kysyttiin muun muassa, miten oppilaat

kokivat, kun paikalla oli useampi opettaja, ja vaikuttiko se heidän mielestään opetuksen laatuun tai ilmapiiriin. Suurin osa oppilaista koki yhteisopetuksen positiivisena ja monipuolisena. Myös näihin kyselyihin saatuja vastauksia olen hyödyntänyt luvussa kahdeksan.

4.3 Case-ryhmät

Olen valinnut projektista kolme erilaista ryhmää, joiden toimintaa ja oppimista tarkastelen tarkemmin. Nimesin jokaisen ryhmän tavalla, joka ilmentää kunkin ryhmän toimintaa. Näin ryhmän jäsenet pysyvät nimettöminä, mutta voin silti esitellä havainnollisesti ryhmät. Nimet eivät siis ole ryhmien itse keksimiä eikä niitä ole käytetty projektin aikana. Jotta ryhmän jäseniä ei voisi tunnistaa, olen nimennyt henkilöt kirjaimien mukaan; oppilas A, B,C ja D sekä opettaja A, B ja C.

Olen valinnut juuri nämä ryhmät tarkasteltavaksi siksi, että ne osoittautuivat videoaineistoa analysoidessa toimintatavoiltaan erilaisiksi. Kullakin ryhmällä on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Opettajien ja oppilaiden roolit ja yhteistoiminta muodostuvat ryhmäkohtaisesti erilaisiksi ja kutsuvat esiin tietynlaisia ryhmäkohtaisia opetusratkaisuja ja oppimisprosesseja.

Olen havainnollistanut seuraavissa luvuissa ryhmien kuvausta videolta litteroitujen episodien avulla. Kahdesta ryhmästä on videoitu kaikki tunnit ja yhdestä ryhmästä joka toinen, eli puolet tunneista. Vaikka yhdestä ryhmästä ei oltu videoitu kaikkia tunteja, ryhmän toimintatapa, opettajien työskentely ja yhteistyö sekä ryhmän oppimisen kehityskaari käy selvästi ilmi. Sen sijaan esimerkkejä oli hankalampi löytää, koska materiaalia oli vähemmän.

5 Leppoiset pälpättäjät

5.1 Ryhmän yleiskuvaus

Ryhmässä on neljä oppilasta ja ryhmällä on kolme opettajaa, joista yksi toimii enemmän assistentin roolissa; hän useimmiten videoi tunnit. Oppilaat tunsivat toisensa melko hyvin jo entuudestaan ja ryhmän yhteishenki oli alusta asti hyvä. Oppilaat ovat iloisia ja innokkaita soittajia, jotka avoimuudellaan luovat tunneille rennon, mutta tarvittaessa hyvin keskittyneen ilmapiirin.

5.2 Ryhmän toiminta, roolit ja vastuunotto

Oppilaat ovat itse aktiivisia ja opetustilanteessa vahvasti läsnä. He ovat puheliaita eivätkä epäröi kysyä selvennystä opettajilta. Oppilaat myös uskaltavat kommentoida sekä muiden oppilaiden, itsensä että opettajien toimintaa ja sanomisia, mutta tekevät sen kannustavassa hengessä, usein humoristisella tavalla. Heillä onkin usein pilkettä silmäkulmassa. Oppilaat ovat aktiivisesti tunnilla mukana ja osoittavat omatoimisuutta. He haluavat soittaa omat stemmansa oikein ja harjoittelevat niitä kotonakin. Yhtyeen tavanomaista työskentelyä kuvaa seuraava lyhyt toimintaepisodi:

Soitetaan rytmisesti vaativaa kappaletta ja yritetään pysyä yhdessä.

Oppilas D ehdottaa: ”Mä voisin soittaa pizzicatolla (näppäillen) jos mä saisin vähän paremmin menemään ton kohdan.”

Opettaja A: ”Joo kokeile vaan.”

Samaa paikkaa harjoitellaan lisää ja soitetaan uudestaan. Pienen harjoittelun jälkeen soitto sujuu jo paljon paremmin, ja soittajat pysyvät yhdessä.

Oppilaat eivät myöskään pelkää virheiden tekemistä ja niiden näyttämistä. He eivät ole niistä erityisen ylpeitäkään, mutta uskaltavat kuitenkin myöntää ne. Se kertoo kypsästä suhtautumistavasta; virheiden tekemistä ei nähdä omana huonoutena vaan ymmärretään että se on inhimillistä. Näin voi huomata mahdollisia puutteita ja on tilaisuus oppia jotain uutta. Suhtautumistapa käy hyvin ilmi seuraavasta episodista:

Ensimmäisellä tunnilla aletaan soittaa kappaletta. Hetkeä aikaisemmin on soitettu asteikkoa kaanonissa. Soittajat soittavat eri tempoissa eivätkä pysy yhdessä. Oppilaat alkavat nauraa.

Oppilas B toteaa nauraen: ”Nyt ei mennä enää kaanonissa”.

Sen jälkeen oppilaat kuuntelevat opettajat neuvoja keskittyneesti, minkä jälkeen yritetään uudestaan.

Ryhmän jäsenet kommunikoivat eri tavoin. Oppilas B on puhelias ja käyttää puheessaan usein huumoria ja ironiaa, mutta hyvin positiivisessa hengessä. Muut jäsenet tietävät hänen tyyhinsä ja osaavat suhtautua siihen. Opettajat taas eivät projektin alkumetreillä ole aina aivan varmoja siitä, milloin hän puhuu tosissaan ja milloin vitsailee. Oppilas A ja oppilas D ovat hekin huumorintajuisia mutta keskittyvät enemmän itse asiaan ja soittamiseen. Hekin tuovat rohkeasti mielipiteensä julki, ja heidän aktiivisuutensa tulee ilmi myös rohkeassa soitossa. Oppilas C ottaa ryhmässä useimmiten tarkkailijan roolin. Hän saattaa hieman ujustella opettajia, minkä takia ei ole niin puhelias ja avoin. Hän ei ole myöskään soittajana niin varma itsestään kuin muut oppilaat. Katseet, eleet ja ilmeet kuitenkin kertovat hänen halustaan oppia ja olla mukana ryhmässä.

Muut soittajat yrittävät usein antaa vastuun esimerkiksi kappaleen alun ja hidastusten näyttämisestä oppilas A:lle, jota he pitävät parhaana soittajana. Oppilaat päättivät myös itse stemmajaon. Päätös oli hyvin yksimielinen, ja jokainen tuntui olevan tyytyväinen sekä omaan että myös muiden soittajan rooliin. Tätä ilmentävät hyvin kaksi pientä toiminnan katkelmaa:

Harjoitellaan liidausta ja opettaja ehdottaa että oppilas C näyttäisi joka tahdin alussa.

Opettaja: ”Nyt tehtäis sillai että sinä liidaat koko homman.”

Oppilas C ihmeissään: ”Mitä...?”

Ajatus herättää huvittuneisuutta kaikissa soittajissa ja he naurahtelevat hieman ihmeissään tästä roolin vaihdoksesta.

Viimeisellä tunnilla harjoitellaan kumarrusta:

Opettaja A: ”Joku teistä näyttää milloin kumarratte, päättäkää kuka näyttää.”

Oppilaat: ”No (oppilas A) kun se on meidän ohjaajakin.”

Oppilaat nauravat.

Opettaja näyttää näille oppilaille edustavan auktoriteettia, joka tietää kaiken ja johon voi luottaa. Opettajat auttavat ja neuvovat oppilaita parhaansa mukaan, mutta myös kannustavat rohkeaan kokeilemiseen. He yrittävät näin kertoa, että varsinkaan kamarimusiikin soittamisessa yhtä ainoaa oikeaa vastausta ei ole olemassa, vaan tulkinta on löydettävä yhdessä kokeilemalla ja etsimällä. Tämä kokeileva etenemistapa toteutuu esimerkiksi oppilaiden keksiessä yhdessä nyansseja kappaleisiin. Oppilaat esittävät ehdotuksia, ja vaihtoehtoja kokeillaan. Eri versioista keskustellaan ja niistä esitetään mielipiteitä, yritetään päästä yhteisymmärrykseen ja valitaan sillä hetkellä parhaalta tuntuva vaihtoehto. Pienessä ryhmässä tämänlainen toimintatapa onnistuu, koska jokaisen on helppo saada äänensä kuuluviin, ja yhteisymmärryksen syntyminen on mahdollista. Näin myös harjoitettavalle kappaleelle löytyy ryhmän näköinen oma tulkinta. Seuraava episodi kuvaa hyvin oppilaiden omatoimisuutta ja yhteistyötä.

Kaksi soittajaa on poissa ja opettajat tuuraavat heitä. Soitetaan uusi kappale läpi ensimmäistä kertaa.

Soiton jälkeen Oppilas A toteaa: ”Voidaanko tehdä jonkunlaisia nyansseja?”

Opettaja A: ”Joo voidaan.”

Oppilas A: ”Kun tää on merkitty pelkästään forteks koko kappale, et jos mä välillä soitan vähän hiljempaa.”

Opettaja B: ”Kokeiltaisko silleen et me seurataan ja tehdään sit samalla lailla.”

Oppilas A: ”Mä mietin et jos tän soittaa kertaukseen asti kovaa ja sit uudestaan vähän hiljempaa, tuolla soittais pianossa ja nää kohdat fortessa. Sit tähän tulis vielä piano ja tonne forte. ”

Soitetaan ja kokeillaan useampaan kertaan. Keskustellaan ja selvennetään mitä nyansseja tuli mihinkin kohtaan. Kokeillaan kahta erilaista versiota lopusta, fortessa ja pianossa.

Opettaja A: ”Saa sanoa jos on joku mielipide tai jos vaikka ei ole ihan varma.”

Opettaja B: ”Nyt voidaan keskustella mielipiteistä.”

Opettaja A: ”Mitäs mieltä olitte siitä pianolopusta? Mimmonen se oli?”

Oppilaat: "No ihan ok. Se oli ihan hyvä."

Myhäilyä.

Opettaja A: "No mites forteloppu?"

Opettaja B: "Siit lopusta tulis päättäväisempi. Se on kuitenkin kappaleen loppu."

Opettaja A: "Se olis aika juhlallinen."

Oppilas D: "Ettei se mee vaan vähän hiljalleen pois."

Oppilas A: "Forte lopettaa sen niin varmasti. Kyl se on paremman kuulonen."

Päädytään yhteisymmärrykseen, ja oppilaat tekevät merkinnät nuotteihin. Seuraavalla tunnilla nyanssit esitellään puuttuville oppilaille, jotka hyväksyvät ehdotuksen.

Varsinkin viimeisillä tunneilla oppilaat itse ryhtyvät ottamaan vielä enemmän itse vastuuta projektista, he huomaavat itse ongelmakohtia ja yrittävät ratkoa niitä. Jos jokin esimerkiksi rytmisesti hankala kohta kappaleessa ei mene niin hyvin kuin he haluaisivat, he ilmaisevat huolensa siitä ja saattavat itse ehdottaa, että tämä paikka harjoiteltaisiin rauhassa hitaasti. Yhteinen tavoite, loppukonsertti, motivoi heitä tiiviimpään yhteistyöhön.

Viimeisellä tunnilla harjoitellaan viimeisiä kertoja.

Oppilas A: "Miten mä näytän sen tempon?"

Oppilas D: "Tee näin. "(nyökkää päällään)

Opettaja A: "Sä voit vaikka nyökkää pari kertaa."

Oppilas B: "Sit sä alat soittaa niin kovaa et me kuullaan."

Oppilas D: "Se on kuitenkin piano."

Keskustellaan vielä nyansseista ja soitetaan kappale.

Oppilas B: "Eiks tossa tuu tota fermaattia.

Oppilas D: "Meidän piti hidastaa aluks."

Muut: "Niin"

Oppilas B: "Voitko sä näyttää ton fermaatin?" (Kysyy Oppilas A:lta)

Oppilas A: "Vaikka. Jos mä muistan."

Oppilas B: "Voidaanko mennä vielä uudestaan?"

Sovitaan että paikka katsotaan vielä myöhemmin, koska nyt on meneillään harjoitusesiintyminen.

Yhteestä muodostui hyvin nopeasti ja helposti tiivis ryhmä, jonka kanssa yhteistyö sujui helposti. He olivat jo entuudestaan kavereita keskenään ja tulivat hyvin toimeen toistensa sekä kaikkien opettajien kanssa. Yhteishenki oli iloinen ja kannustava, ja kaikki olivat tasavertaisessa asemassa toisiinsa nähden, vaikka ryhmän jäsenille muodostuikin hieman erilaisia rooleja ryhmässä. Kaikki ottivat toisensa kuitenkin hyvin huomioon ja antoivat tarvittaessa tilaa. Vaikutti myös siltä, että oppilaat olivat itse tyytyväisiä rooleihinsa ryhmässä, koska valtataisteluita ei tarvinnut käydä.

Ryhmän henki tiivistyi selvästi loppua kohti. Kaikki halusivat onnistua yhteisessä tavoitteessa; soittaa hyvin loppukonsertissa. Oppilaat alkoivat ottaa itse enemmän vastuuta itsestään ja kokonaisuudesta. Ryhmä tosin hieman jakautui kahteen leiriin aivan viime metreillä, kun yhtyeen nimestä ei päästy yhteisymmärrykseen. Tämä ei kuitenkaan koitunut kompastuskiveksi, kun opettajat tulivat avuksi ja auttoivat ja suosittelivat kontekstiin sopivamman nimen valitsemista. Lisäksi huumorilla oli osansa siihen, että asiasta ei muodostunut suurempaa ongelmaa.

5.3 Opettajien yhteistyö

Opettajien kesken aktiivisuus jakautuu epätasaisesti varsinkin ensimmäisten tuntien aikana. Muut opettajat vetäytyvät taka-alalle, ja ryhmän vastuuopettaja ottaa opetustilanteessa aktiivisen roolin. Muut opettajat ovat tarkkailijoita; he seuraavat opetustilannetta ja osallistuvat opetukseen ainoastaan kysyttäessä ja silloin, jos tarvitaan jotain soittimiin liittyvää opastusta, jonka he hallitsevat paremmin kuin vastuuopettaja. Yhteistyö toimii hyvin tunteja ja ohjelmistoa suunniteltaessa; kaikki antavat työhön yhtä suuren panoksen ja opettajat tulevat hyvin toimeen keskenään. Kun yhteistyö ei tuntitilanteessa kuitenkaan varsinkaan projektin alkupuolella toimi yhtä hyvin kuin suunnittelutyössä, tuntuu tämä hämmentävän opettajia. Opettajien välinen vuorovaikutus on ensimmäisillä tunneilla vähäistä eivätkä opettajat puhu paljoakaan toisilleen.

Tilanne muuttuu projektin edetessä, kun opettajat ja oppilaat tutustuvat paremmin toisiinsa; muutkin opettajat ottavat enemmän tilaa opetuksessa, joten opettajista tulee tasavertaisempia. Projektin alkupuolella vastuuopettaja on poissa tunnilta, jolloin vastuu opetuksesta siirtyy muille opettajille. Tällöin toinen heistä ottaa selkeästi vastuun tunnin kulusta, ja toinen opettaja kuvaa ja osallistuu opetukseen kommentoimalla muutamia

asioita. Projektin edetessä opettajien yhteistyö paranee myös tuntien aikana, ja toinenkin ryhmän varsinainen opettaja rohkenee ottaa itselleen enemmän tilaa opetuksessa ja koko ryhmän jäsenenä. Opettajat ovat tällöin melko tasavertaisessa asemassa ja yhtäläillä vastuulla ryhmän oppimisesta ja opetuksen etenemisestä. Opetus on kuitenkin pääasiassa aina yhden vastuuopettajan vastuulla, ja tiiviimpi yhteisopetus alkaa toteutua vasta viimeisillä tunneilla. Seuraava esimerkki on yleiskuvaus tunnista, jolloin oppilaiden nyanssiehdotuksia testattiin yhdessä ja valittiin yhteistuumin paras vaihtoehto. Opettajat alkoivat toimia tällöin aktiivisemmin yhteistyössä myös opetustilanteissa.

Kaksi soittajaa ovat poissa tunnilta ja kolmas opettaja ovat poissa tunnilta. Opettajat tuuraavat soittajia, mikä herättää kaikissa hilpeyttä. Tunnelma on vapautunut ja kaikki ovat iloisia. Nyansseista keskustellaan paljon ja kaikki oppilaat ja opettajat esittävät mielipiteitään. Kun oppilaita on vähemmän paikalla, molempien opettajien on helpompi ottaa oma tilansa opetustilanteessa. Kummatkin opettajat myös soittivat tunnilla enemmän.

5.4 Kamarimusiikin oppimisprosessi

5.4.1 Tavoitteet

Musiikillisten tavoitteiden välineinä ohjelmisto oli tärkeässä osassa. Kappaleet pyrittiin valitsemaan niin, että ne olisivat soittajille mielekkäitä ja innostavia. Kappaleet olivat musiikillisesti hyvin erilaisia ja monipuolisia; yhtyeen yksi kappale on rytmisesti ja myös yhteissoitollisesti melko haastava. Toinen kappale on eri aikakaudelta. Se on tunnelmaltaan hyvin erilainen ja yhteissoitollisesti se vaatii, että soittajat kuuntelevat toisiaan. Kolmanneksi kappaleeksi otettiin projektin keskivaiheilla melko helppo joululaulu, olihan loppukonsertti juuri ennen joulua. Kaikki kappaleet ovat karakteriltaan hyvin erilaisia, joten niiden erojen löytäminen ja esiin tuominen muodostui tulkinnassa haasteelliseksi tavoitteeksi.

Kun oppilaisiin ja heidän lähtötilanteeseensa tutustuttiin paremmin, monet tavoitteet saivat selkeämmän muodon ja löysivät paikkansa tärkeysjärjestyksessä. Yhdeksi yhteissoitollisesti merkittäväksi tavoitteeksi nousi liidaukset, jolla tarkoitetaan kappaleen ja

fraasien alkujen ja lopetuksien näyttämistä ja sitä, että soittajat pysyvät yhdessä kappaaleen alusta loppuun. Oppilaat tiesivät entuudestaan, mistä tässä asiassa oli kyse, mutta harva vielä osasi taidon käytännössä. Liidausta ja näyttämistä harjoiteltiin jokaisella tunnilla, ja jokainen soittaja oli vuorotellen vastuussa näyttämisestä ja liidauksesta.

Toiseksi tärkeäksi tavoitteeksi soittamisessa asetettiin dynamiikan ja nyanssien rohkea esiintuominen. Monesti nuorilla soittajilla on ongelmana se, että he keskittyvät nuotinlukemisessa oikeiden äänien ja rytmien soittamiseen, usein edellä mainitussa järjestyksessä. Dynamiikkamerkitöjen huomioiminen jää helposti toissijaiseksi ja usein varsinkin uutta kappaletta soitettaessa unohtuu kokonaan. Kun dynamiikkamerkit huomataan, niiden soittaminen saattaa olla melko arkaa ja oman soittimen rajoja ei edes tiedetä. Soittajia rohkaistiin ja patistettiin ensinnäkin muistamaan dynamiikka ja toiseksi soittamaan sitä ulos rohkeammin ja selkeämmin. Nyansseja harjoiteltiin myös kokeilemalla niiden ääri rajoja ja soittimen mahdollisuuksia. Moni oppilas hämmästyí, kun huomaa kuinka hiljaa tai voimakkaasti onkaan mahdollista soittaa. Dynamiikan esiintuominen liittyy myös toisten kuuntelemiseen.

Puhtaasti soittamista harjoiteltiin paljon ja korvat yritettiin saada aukeamaan jatkuvalla kuuntelemiselle ja herkistymiselle. Kaikilla oppilailla oli todella tarkka korva sävelpuhtaudelle, mutta usein sen jatkuva tarkkailu unohtui. Näin saattaa käydä, jos oppilas on tottunut siihen, että soitto ei koskaan ole täysin puhdasta. Niinpä oppilaat yritettiin saada huomaamaan sävelpuhtauden tärkeys ja nostamaan omaa vaatimustasoaan, etteivät he hyväksyisi epäpuhdasta soittoa, koska sen korjaaminen kuitenkin oli mahdollista.

5.4.2 Tavoitteiden toteutuminen

Yksi koko projektille asetetuista tavoitteista, vapautunut tunnelma ja kannustava ilmapiiri, toteutui melkein pä itsestään oppilaiden luonnollisella olemisella ja käyttäytymisellä. Opettajien tehtäväksi jäi pitää hyvää ilmapiiriä yllä ja hyödyntää sitä uusien asioiden oppimisessa. Tunnilla vallitsi hyvä työrauha, joka mahdollisti ryhmän hyvän keskittymisen.

Liidausta harjoiteltiin paljon, ja se nousikin yhdeksi pääteemaksi koko projektissa. Jokainen oppilas oppi näyttämään kappaleiden alkua, vaikkakin tekniikassa oli kyllä vielä hieman hiomista. Toisten kuuntelemiseen auttoi, että opeteltiin liidaamaan yhdessä samanaikaisesti. Näin koko yhtye herkistyi toisten kuuntelemiselle ja huomasi, että musiikista on tehtävä elävää. Vaikka toisten kuuntelu ja seuraaminen ei aina käytännössä onnistunutkaan, kaikki oppilaat saivat kuitenkin hyvän kosketuksen siihen ja ymmärsivät sen merkityksen. Jos soittajat eivät olleet yhdessä tai lopun hidastus ei mennyt kaikilla saman aikaisesti, oppilaat itse huomasivat sen ja halusivat harjoitella tällaisia kohtia uudestaan. Konserttia varten sovittiin, kuka näyttäisi aloitukset ja lopetukset. Usein näyttäjäksi valittiin oppilas A, mutta stemmasta ja musiikista riippuen myös muita soittajia, yhdessä tai erikseen.

Dynamiikan esiin tuominen soitossa ja musiikkiin heittäytyminen parani koko ajan projektin edetessä. Oppilaat eivät tässä asiassa kuitenkaan olleet itse aina kovin aktiivisia, vaan heitä piti jatkuvasti muistuttaa ja kannustaa soittamaan rohkeammin. Loppuvaiheessa oppilaat alkoivat itse huomioida nyanssit ja huomasivat, jos joku toinen soittaja ei muistanut hiljaisinta pianissimoa. Jälkeenpäin ajateltuna olisi varmaan ollut hyvä, jos opettajat olisivat enemmän voineet soittaa mukana ja näyttää enemmän esimerkkiä. Näin oppilaat olisi ehkä saatu temmattua musisointiin ja ilmaisuun mukaan vielä tehokkaammin.

Kuuntelemisen myötä myös sävelpuhtaus parani koko ryhmällä. Soittajat olivat aiemmin soittaneet lähinnä orkesterissa ja yksin. Jos yleensä soittaa kotona yksin, voi puhtauden korjaaminen olla hankalaa, kun ei ole harmoniaa, johon verrata omaa soittoa. Orkesterissa taas oman soiton kuuleminen äänimassasta on yksinkertaisesti hankalaa. Varsinkin jos kaikilla on puhtaudessa pientä horjuntaa, saattaa tuntua epäselvältä, mihin omaa puhtautta pitäisi peilata. Pienessä kokoonpanossa puhtauden kuunteleminen on siis helpompaa, ja niin myös puhtaudessa kuultiin edistymistä jakson aikana.

Erilaisten karakterien löytäminen ja toteuttaminen kappaleissa parani sen myötä, kun oppilaat herkistyivät kuuntelemaan omaa ja koko yhtyeen soittoa paremmin. Tässä tavoitteessa päästiin hyvään alkuun, josta oppilaiden on hyvä ponnistaa pidemmälle.

5.5 Ryhmän toimintatavan vaikutus musiikin oppimiseen

Ryhmän kannustava ja avoin yhteishenki sai aikaan sen, että oppilaat vaikuttivat opetustilanteessa rentoutuneilta ja vastaanottavaisilta. Oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus ja yhteistyö toimi hyvin, mikä sai heidät ottamaan vastuuta itsestään ryhmänä ja yksilöinä. Avoimen keskustelun avulla ongelmat oli helppo nostaa esiin ja yrittää yhdessä ja opettajien avulla ratkoa. Päätöksien tekemiseen osallistuvat kaikki ryhmän jäsenet, vaikka viime kädessä opettajat ottivat vastuun päätöksistä.

Projektin alkupuolella opettajien keskinäinen vuorovaikutuksen vähäisyys tuntuu luovan opettajiin jännitystä. Jos opetus jää yhden opettajan vastuulle, muut opettajat muuttuvat opetustilanteessa helposti passiivisiksi sivustaseuraajiksi. Oppilaista saattaa tällöin tuntua, että muut opettajat ovat tilanteessa yleisönä ja arvioimassa heitä, mikä taas saattaa oleellisesti vaikuttaa oppimistilanteen ilmapiiriin. Varsinkin kamarimusiikin opettamisessa ja soittamisessa tärkeää on vuorovaikutus, joten opettajien näyttämä esimerkki on tärkeä. Tämän ryhmän kohdalla oppilaat kuitenkin onneksi harvoin jäivät kovin passiivisiksi. Syynä tähän oli heidän positiivinen, utelias ja avoin asenteensa sekä opettajat, jotka kyselemällä, keskustelemalla ja johdattelemalla pitivät oppilaat aktiivisina.

Projektin keskivaiheilla opettajien keskinäisen vuorovaikutuksen parantuessa viimeisetkin jännitteet poistuvat tuntitilanteista. Tällöin tunnit muuttuvat hausemmiksi, ja huumorin keinoin moneen tavoitteeseen päästään paremmin käsiksi. Myös opettajat uskaltavat laittaa itsensä likoon ja jopa naurun alaiseksi. Oppilaita voi myös vaatia tarpeen tullen soittamaan vielä paremmin ilman, että he kokevat sen painostavaksi tai ahdistavaksi. Oppilaat uskalsivat kokeilla enemmän eivätkä pelänneet epäonnistumista, mikä auttoi heitä ottamaan dynamiikat vahvemmin mukaan sekä liidaamaan rohkeammin, ilman että se heistä itsestään tuntui heidän teennäiseltä tai hassulta.

6 Hiljaiset puurtajat

6.1 Ryhmän yleiskuvaus

Ryhmässä on kolme soittajaa ja ryhmällä on kaksi opettajaa. Soittajat tuntevat toisensa entuudestaan, mutta ovat luonteeltaan hieman ujoja ja hiljaisia. He pitävät soittamisesta, ovat kunnianhimoisia siinä ja haluavat oppia lisää.

6.2 Ryhmän toiminta, roolit ja vastuunotto

Vaikka soittajat ovatkin hieman ujoja, he ovat kuitenkin vahvasti mukana tuntitilanteissa. Ryhmän jäsenenä kaikki oppilaat toimivat melko samalla tavalla tarkkailijoina; he katsovat usein muita ja seuraavat heidän reaktioitaan. Oppilas B kyselee hieman rohkeammin ja sanoo, jos omassa stemmassa ilmenee ongelmia. Äkkiseltään voisi sanoa, että oppilaat vaikuttavat passiivisilta. Oppilaat kuitenkin osoittavat aktiivisuuttaan usein katsekontakteilla, ilmeillä ja eleillä. Ujoudesta huolimatta oppilaat ovat innokkaita soittajia ja heillä on halu oppia uutta. Ryhmän jokainen oppilas ottaa itsestään ja omasta soitostaan vastuuta koko projektin ajan. Opettajien ei tarvitse patistaa heitä harjoittelemaan enemmän, vaikka jokaisen kanssa tunneilla välillä käydäänkin stemmoja läpi. Oppilaat ymmärtävät ja osaavat itse harjoitella, kun omassa stemmassa ilmenee haasteita. Projektin loppua kohden oppilaat alkavat ottaa hieman aktiivisemmin vastuuta yhteissoitosta, mikä ilmenee niin, että oppilaat harmistuvat, jos eivät pysy yhdessä ja haluaisivat soittaa jonkin kohdan uudestaan. He eivät kuitenkaan ilmaise tahtoansa aina ääneen, vaan opettajien on ilmeistä, tuhahtuksista, soitosta ja harmistuneista kommenteista huomattava, että oppilaat eivät ole tyytyväisiä. Vaikka vastuuntunto koko yhtyeen soitosta kasvaa, eivät oppilaat missään vaiheessa kommentoi tai muilla eleillä ilmaise mielipiteitään toistensa soitosta, vastuu siitä jää siis kokonaan opettajille.

Oppilaat suhtautuvat virheiden tekemiseen vakavasti. Jos lipsahduksia sattuu, he vaikuttavat pettyneiltä eivätkä välttämättä huomaa positiivisia asioita soitossaan. He tarvitsevat kannustusta ja rohkaisua keskittyäkseen ja jättääkseen pienet vastoinkäymiset taakse. He kyllä muistavat harjoitella itse vaikeat kohdat. Oppilaalla C taas on hieman rennompia suhtautumistapa, mutta kuitenkin kunnianhimoinen asenne. Hän ei lannistu lipsahduksista vaan jatkaa matkaa.

Opettajien rooli tässä ryhmässä on varsinkin projektin alussa tärkeä. Oppilaat odottavat, että opettajat ohjaavat tunnin etenemistä, kertovat mitä seuraavaksi tehdään ja antavat oppilaille palautetta. Opettaja on siis oppilaille selkeä auktoriteetti ja suunnan näyttäjä. Aloitteiden tekeminen on vahvasti opettajien vastuulla. Se luokin tunneille selkeät raamit, mikä saattaa oppilaista tuntua turvallisemmalta. Oppilaat ovat tunnollisia ja tekevät, mitä pyydetään, eivätkä aktiivisesti ilmaise omaa tahtoaan ja mielipiteitään. Tässä piilee vaara opetuksen ajautumisesta opettajakeskeiseksi. Opettajat yrittävät kuitenkin koko ajan herätellä oppilaita itsenäisempään ajatteluun ja näin siirtää vastuuta yhteisöistä ja esimerkiksi nyanssien kehittämisestä heille. Opettajat yrittävät myös välttää vastaamasta suoraan oppilaiden kysymyksiin kysymällä ensin oppilailta, mitä mieltä he itse ovat ja miten he luulevat asian olevan.

Yhteistyö oppilaiden kesken sujuu rauhallisesti ja ongelmitta, usein opettajien opastuksella ja ohjauksessa. Myös opettajien on helppo tulla toimeen oppilaiden kanssa. Tuntien aikana oppilaat eivät kovinkaan paljon puhu toistensa kanssa. He käyttävät paljon ei-kielellistä viestintää ja ottavat paljon katsekontaktia sekä opettajiin että toisiinsa. Hymyistä ja hyväntuulisesta ilmapiiiristä päätellen oppilaat tulevat hyvin toimeen keskenään. Kysyessä ja keskusteltaessa he usein odottavat, että joku toinen vastaisi ensin. Kysymyksiin vastataan rohkeammin, jos kysymys on osoitettu suoraan jollekin oppilaalle.

Projektin edetessä oppilaiden saadessa varmuutta ja onnistumisen kokemuksia heidän käytöksensä ja olemuksensa muuttuvat avoimemmaksi. Oppilaat eivät enää ujostelee puhumista ja kysymistä. He uskaltavat paremmin ilmaista tunteuksiaan ja mielipiteitään ja ehdottaa esimerkiksi erilaisia jousituksia. Ryhmälle tyypillinen vuorovaikutus ja kommunikointi toimii hyvin juuri tässä ryhmässä, koska ryhmän kaikki jäsenet käyttäytyvät melko samalla tavalla. Kukin heistä antaa toisille tilaa ja kannustaa tällä tavoin toisiaan. Kukaan soittajista ei ota johtajan roolia, mutta kukaan ei kuitenkaan jättäydy toisten taakse. Opettajat pyrkivät siihen, etteivät ota liian vahvaa johtajan roolia, vaikka siihen olisi helppo mennä tämän ryhmän kanssa.

Vaikka soittajat tulevat hyvin toimeen keskenään, lievä sisänpäinkääntyneisyys hidastaa vaikkakaan ei estä ryhmän yhteishengen syntymistä. Ilmapiiiri on ryhmässä koko ajan myönteinen ja hyväntuulinen, joskin opettajilla onkin tärkeä rooli luoda ilmapiiiristä vielä vapautuneempi ja avoimempi sekä rohkaista oppilaita. Ryhmän

yhteishenki ja yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu erityisesti projektin loppuvaiheessa, kun oppilaat alkavat ottaa enemmän vastuuta itsestään ja olla itse aloitteellisempia. Tämä rentouttaa tunnelmaa, ja antaa heille rohkeutta toimia yhdessä ja luottaa sekä itseensä että toisiinsa.

6.3 Opettajien yhteistyö

Opettajat ovat keskenään tasavertaisessa asemassa. Vastuu opettamisesta ja suunnittelusta jakaantuu tasapuolisesti kummallekin opettajalle. Opetustilanteessa opettajat ohjaavat yhdessä tunnin kulkua ja ovat aktiivisia. Opettajat saattavat myös kysyä toisiltaan ehdotuksia ja mielipiteitä. Muutamilla tunneilla toista opettajaa tarvitaan muissa ryhmissä, joten tällöin toinen opettaja vastaa yksin opetuksesta. Opettajien tiivis yhteistyö ilmenee esimerkiksi seuraavassa katkelmassa:

Soitetaan asteikkoa kaanonissa lämmittelyharjoituksena.

Opettaja A: ”Mennään terssin päästä, kaikki lähtee eri aikaan.”

Opettaja B: ”Voidaan tehdä vaikka ekaks sillä lailla, että jompi kumpi meistä (opettajista) näyttää.”

Opettaja A: ”Joo.”

Opettaja B: ”Mennään vaikka G-duurissa.”

Opettaja A: ”Pianisti voi vaikka aloittaa.”

Oppilas B: ”Oonko mä nyt tokana vai kolmantena?”

Opettaja A: ”Voit olla vaikka kolmantena nyt.”

Opettaja B: ”Otetaanko vaikka yks oktaavi näin aluksi.”

Opettaja A: ”Aika hitaasti.”

Soitetaan.

Opettaja A: ”Ottakaas vielä uudestaan.”

Opettaja B: ”Otetaanko vielä rauhallisempi tempo.”

Opettaja A: ”Joo.”

Yhteistyö toimii mutkattomasti ja on opetustilanteessa jouhevaa; kummatkin opettajat antavat toisilleen tilaa ja mahdollisuuden tuoda ajatuksensa julki. Opetuksen aihealueita ja tunnin eri osia ei ole jaettu opettajien kesken, vaan kummatkin opettajat osallistuvat ennalta suunnitellun punaisen langan noudattamiseen opetuksessa. Välillä pidetään lyhyitä instrumenttikohtaisia tuokioita, joissa saman soittimen opettaja ja oppilas voivat

paneutua johonkin soitinta koskevaan asiaan. Myös seuraavassa episodissa opettajien yhteistyötä käy hyvin ilmi:

On soitettu kappale läpi ja monissa asioissa on onnistuttu, esimerkiksi dynamiikassa.

Opettajat: "Vautsi hyvä! Hienoa!"

Opettaja A: "Vielä niistä hengityksistä, nyt meni hirveen sujuvasti ja tasaisesti ja paikoin ihan rohkeasti, mut tuli vähän semmonen olo että, juna vaan menee aseman ohi ilman hengityksiä. Kuulijankin pitää kuulla, että nyt tulee tämä juttu ja nyt tämä juttu."

Opettaja A soittaa malliksi.

Opettaja A: "Kokeilkaa vielä kerran."

Opettaja B: "Ainakin kaikkien kertausmerkkien kohdalla kaikkien pitää hengittää. Sillon voisitte katsoa toisia ja näyttää sen merkin uudestaan, siitä alkaa joku uus."

Opettaja A: "Muuten se on vähän kuin lause, jossa ei oo pistettä ja tulee vaan sanoja toisen perään."

Opettaja B: "Eli sanotte yhden asian ja sitten sanotte toisen asian."

Opettaja A: "Siinä vähän kertaillaan samoja juttuja (kappaleen fraaseja ja aiheita) eri sanakäntein."

6.4 Kamarimusiikin oppimisprosessi

6.4.1 Tavoitteet

Yhtenä tärkeimpänä tavoitteena tälle ryhmälle oli jakson aikana opittavien kappaleiden soittaminen konsertissa mahdollisimman onnistuneesti. Onnistumisen määrittely juuri tämän ryhmän kohdalla muotoutui projektin edetessä, kun oppilaisiin tutustuttiin paremmin. Työstettävä teos on klassismin ajalta, ja sitä on melko helppo soittaa oikein; tarvitaan vain oikeat rytmit ja oikeat äänet. Hyvin usein klassismin ajan teosten osaamisessa voi löytää hyvin monenlaisia tasoja. Nuottikuva ei välttämättä ole hankala, joten aloittelijatkin voivat soittaa kappaleita. Jotta kappale saataisiin kuulostamaan elävältä musiikilta, vaatii se kuitenkin soittajiltaan herkkyyttä ja halua heittäytyä musisoimaan. Tämä edellyttää soittajilta myös pienten yksityiskohtien tajua,

tuntosarvien ahkeraa käyttöä. Toisena kappaleena oli joululaulu, jossa käytiin läpi yhteissoitollisia ja rytmisiä asioita tahtilajin ollessa 6/8.

Kun kuva oppilaista ja heidän soittotaidoistaan alkoi seljetä opettajille, moni tavoite myös selkeytyi. Soittajien hieman ujo luonne näkyi myös soitossa; arkuudessa heittäytyä musisoimaan, nyansseissa ja dynamiikassa sekä karaktäreissa. Tarkkailevilta luonteilta ”sooloilu” ei tullut luonnostaan, joten tässä oppilaat tarvitsivat jatkuvaa patistusta. Kun soittajat pääsääntöisesti itse pitivät huolen siitä, että he soittavat nuottien mukaan oikeat äänet ja rytmit, opettajien ei tarvinnut paljoakaan puuttua tähän seikkaan. Niinpä opettajat kokivat tärkeäksi tehtäväksi oppilaiden kokonaisvaltaisen rohkaisun.

Liidausta harjoiteltiin tässäkin ryhmässä paljon. Kun oppilaat itse liidaavat ja näyttävät kappaleiden alut, he samalla aktivoituvat itse ja ottavat näin enemmän vastuuta soitostaan. Liidauksen harjoittelu tuki myös kappaleen fraasien kuuntelua ja niiden erottelua. Nuottikuvasta, varsinkaan pelkästä omasta stemmasta, ei välttämättä ensi katsomalta voi huomata, missä eri fraasien rajat menevät, joten kuunteleminen on tässä ensiarvoisen tärkeää. Kuuntelemiseen liittyy tietenkin myös sävelpuhtaus, jota hiottiin soittajien kanssa.

6.4.2 Tavoitteiden toteutuminen

Oppilaiden saadessa enemmän rohkeutta itseensä myös moni asia heidän soitossaan parani. Jokainen oppilas oppi liidauksen ”alkeet”, eli näyttämään nyökkäämällä ja hengittämällä aloitusmerkin niin, että muut osasivat seurata häntä. Jatkuva liidauksen kappaleen alusta loppuun oli selkeästi haasteellisempaa, koska se liittyi siihen, miten oppilaat uskalsivat eläytyä musiikkiin.

Dynamiikan ja nyanssien löytäminen parani kurssin loppua kohti kiihtyvällä vauhdilla. Oppilaita saatiin melko kauan patistella tekemään selkeitä eroja nyanssien välille. Suurena apuna oli auditorio, jonne päästiin soittamaan joka toisella opetuskerralla. Suurena salissa oli helpompi eläytyä varsinaiseen konserttiin, varsinkin jos opettajat istuivat itse katsomossa ”yleisönä”. Isossa salissa oli helpompi huomata pianon ja fortin ero, ja parempi akustiikka herkisti kuuntelemaan valppaammin. Varmasti myös sillä, että kappaleet olivat tässä vaiheessa niin hyvin hallussa ja harjoiteltuja, oli vaikutusta dynamiikan rohkeampaan soittamiseen. Varsinkin viimeisellä tunnilla

kenraaliharjoitusta pidettäessä oppilaat yllättivät opettajat ja itsensä soittamalla dynamiikat selkeämmin ja tomerammin kuin milloinkaan. Onnistumisen kokemus selvästikin ilostutti ja vapautti heitä.

Jousisoittajien sävelpuhtaus parani projektin aikana. Puhtaasti soittoa ja kuuntelemista helpotti piano, joka ei voi muuttaa äänenkorkeuttaan, joten kaikkien on intonoitava siihen. Pianon ääni erottuu hyvin viulusta ja sellostä äänenväritään, joten siihen on helppo verrata omaa soittoa. Viulu ja sello ovat keskenään eri äänialassa, mikä helpottaa jokaisen soittimen äänen erottumisen yhtyeen kokonaisuinnista.

Ilmapiiri oli koko projektin ajan ryhmässä positiivinen ja vapautui selvästi loppua kohti. Kun tunnelma vapautui, myös oppilaat edistyivät soitossaan. Tästä on vaikea sanoa kumpi oli syy ja kumpi seuraus; oppilaiden oli varmasti helpompi syventyä ja toteuttaa opittavia asioita vapautuneempina, mutta toisaalta vapautumista varmasti edistivät onnistumisen kokemukset. Ryhmän kanssa ehdittiin muutamalla viimeisellä tunnilla soittaa uutta kappaletta, jota ei ollut tarkoitus soittaa konsertissa. Oppilaat soittivat sitä innoissaan ja harjoittelivat omia stemmojaan. Tuntuu, että tämän ryhmän kanssa päästiin hyvään alkuun. Projekti oli hyvää alkulämmittelyä, josta olisi voinut kehkeytyä jotain vieläkin hienompaa.

6.5 Ryhmän toimintatavan vaikutus musiikin oppimiseen

Oppilaiden vapautumisen myötä he myös edistyivät monissa muissa asioissa. Ilmapiiri oli läpi projektin hyvä ja positiivinen, mutta alkuun kuitenkin hieman varautunut. Positiivisesta tunnelmasta kertovat oppilaiden hymyt, joilla he reagoivat toisiinsa ja huumoriin, jolla opettajat yrittävät vapauttaa tunnelmaa. Projektin edetessä oppilaat rohkenivat ilmaisemaan itseään enemmän myös puhumalla ja hymyjen lisäksi myös nauroivat ääneen. Kun oppilaiden käytös vapautui, he alkoivat ottaa enemmän itse vastuuta yhteissoitosta. Viimeisillä tunneilla he ilmaisivat tyytyväisyytensä tai tyytymättömyytensä ja muutaman kerran itse ehdottivat jonkun kohdan soittamista uudelleen. Kun vastuuntunto lisääntyy, opittavasta asiasta ja kappaleesta tulee oma. Tämä kertoo siitä, että asiaan on syvennyt ja että se koetaan tärkeäksi.

Opettajien tapana oli vaihtaa keskenäänkin ajatuksia tunnin aikana. Tämä antaa oppilaillekin realistisen kuvan kamarimusiikin soittamisesta ja ryhmässä toimimisesta.

Tietenkin opettajien on suunniteltava tunnin runko etukäteen, eikä tunti saa kulua vain opettajien keskenään neuvotellessa. Joskus kuitenkin avoin keskustelu voi olla paikallaan epäselvyyksien välttämiseksi ja kaikkien opettajien kapasiteetin hyödyntämiseksi. Kamarimusiikissa erilaiset mielipiteet ja näkemykset ovat rikkaus, niistä neuvottelemalla kukin ryhmä voi löytää omansa. Virheiden tekemisen pelko ja halu soittaa oikein saattoivat välillä estää musiikilliseen asiaan keskittymistä. Oppilaat hakivat katseillaan toisiltaan ja opettajilta rohkaisua ja hyväksyntää. Opettajat yrittävätkin usein painottaa, että virheiden tekeminen on inhimillistä ja normaalia ja ettei niiden tekemistä kukaan voi välttää. Jotta virheitä ei tulisi, on vain harjoiteltava keskittyneesti ja paljon. Viimeisillä tunneilla virheiden pelko selkeästi vähenikin oppilaiden rohkaistuessa.

Oppilaat vaativat oman tilansa ja aikansa avoimuuden ja heittäytymisen kypsyessä. Opettajat ovatkin hyvin hienotunteisia oppilaita kohtaan, ja tunnelma muuttuu huumorin keinoin. Tunnit olivat rauhallisia: näin oppilaat eivät tunteneet itseään ahdistetuiksi ja saivat rauhaa ja tilaa uskallukselle ja luottamukselle.

7 Sekalainen sakki

7.1 Ryhmän yleiskuvaus

Kolmen soittajan ryhmällä on myös kolme opettajaa sekä silloin tällöin vieraileva opettaja-assistentti, joka antaa instrumenttikohtaista ohjausta yhdelle oppilaalle. Vakituksista opettajista kaksi soittaa samaa instrumenttia. Oppilaat ovat soittotaidoiltaan hyvin eritasoisia. He ovat myös motivoituneet projektiin hyvin eri tavalla, mikä muodostuu erittäin haasteelliseksi ryhmän toiminnan ja oppimisen kannalta. Ryhmälle suunniteltu ohjelmisto osoittautuu liian vaativaksi, joten se vaihdetaan muutaman tunnin jälkeen.

7.2 Ryhmän toiminta, roolit ja vastuunotto

Oppilaiden roolit ryhmässä ovat hyvin erilaiset, ja kukin oppilas vaikuttaa omalla toiminnallaan erittäin vahvasti ryhmän oppimiseen. Sen vuoksi jokaisen toimintaa on syytä tarkastella erikseen.

Oppilas A tuntuu olevan kiinnostunut soittamisesta projektissa, mitä hän osoittaa kyselemällä ja puhumalla silloin tällöin. Soittotaidoiltaan hän ei kuitenkaan ole niin pitkällä, että pystyisi itse ottamaan täyden vastuun omasta stemmastaan ja sen harjoittelusta. Hän tarvitsee jonkin verran henkilökohtaista ohjausta tuntien aikana. Oppilas B on erittäin innostunut soittamisesta ja hänellä on siitä paljon kokemusta entuudestaan. Hän on aktiivinen, kyselee paljon ja harjoittelee itsenäisesti oman stemmansa, vaikka toki saakin henkilökohtaista ohjausta tunneilla. Oppilas C vaikuttaa aluksi kiinnostuneelta yhteissoitosta, mutta hän ei ole soittotaidoiltaan vielä niin pitkällä, että pystyisi itse ottamaan vastuun omasta harjoittelustaan. Vaikuttaa siltä, että hän ei saa heti projektin alussa tarpeeksi omaa ohjausta, ja niin innostus laantuu. Hän vetäytyy muusta ryhmästä syrjään passiiviseksi tarkkailijaksi. Hän soittaa mukana ja vastaileekin kysyttäessä. Hän ei kuitenkaan sano tai tee mitään, jos hän ”tipahtaa kesken kappaleen kyydistä pois”. Tällöin hän vain lopettaa soittamisen.

Motivaation puute ilmenee oppilaassa C siten, että hän ei harjoittele omia stemmojaan ja ei siis tuo omaa panostaan mukaan yhteistyöhön. Näin ollen hän joutuu projektin loppupuolella konsertin lähestyessä helposti huomion keskipisteeksi, kun hänen

stemmaansa opetellaan tunnilla kaikkien muiden läsnä ollessa. Huomio saattaa tuntua negatiiviselta, koska hänen kohdallaan keskitytään virheiden korjaamiseen ja oikein soittamiseen. Muita oppilaita pystytään neuvomaan myös musiikillisissa asioissa. Oppilas C sulkeutuu entisestään itseensä, ja häneen on entistä vaikeampi saada kontaktia. Niinpä hänet on vieläkin vaikeampi saada mukaan ryhmään ja innostumaan yhdessä soittamisesta. On syntynyt epäsuotuisa kierre, jossa epäonnistumisen tunne ruokkii itseään.

Oppilaat kokevat henkilökohtaisen ohjauksen eri tavalla. Oppilas B suhtautuu siihen positiivisesti ja ottaa tilanteesta kaiken irti, kyselee itse lisää ja on kiinnostunut; nyt on tilaisuus oppia jotain uutta. Opettajat pyrkivät käyttäytymään oppilaita kohtaan samalla tavalla, kannustaen ja ottaen esiin positiiviset asiat ja onnistumiset. Projektin keskivaiheilla opettajat puhuvat oppilaille oman harjoittelun ja jokaisen panoksen tärkeydestä. Tässä vaiheessa sillä ei tunnu kuitenkaan olevan merkitystä, jos oppilaalla ei riitä innostusta. Oman panoksen antaminen ei varmaankaan enää tunnu hänelle tärkeältä.

Oppilaat tuntuvat välillä ajautuvan eriarvoisiin asemiin, monestakin eri syystä. Oppilas B saa varsinkin projektin alussa paljon huomiota, kun ryhmässä on kaksi saman instrumentin opettajaa. Opettajat ovat kunnianhimoisia ja innostuvat, kun oppilas osaa, ymmärtää ja on itsekkin kiinnostunut. Oppilas A saa myös oman instrumentin opettajalta henkilökohtaista ohjausta silloin, kun hän sitä tarvitsee. Oppilas C jää tällaisissa tilanteissa välillä syrjään, koska hänellä ei ole oman instrumentin opettajaa ryhmässä vakituisesti. Muut opettajat yrittävät neuvoa häntä tällaisissa tilanteissa, mutta se on heille hankalampaa, koska he eivät tunne kyseessä olevaa instrumenttia niin hyvin. Kun opettajien huomio keskittyy enemmän muihin oppilaisiin, oppilas C on saattanut jo monta kertaa soittaa jonkin rytmin väärin, ennen kuin joku opettajista puuttuu siihen. Silloin hän on jo luultavasti ehtinyt oppia rytmin virheellisenä, joten oikean version oppiminen on hänelle tietenkin entistä hankalampaa.

Oppilaat eivät puhu paljoakaan toisilleen, vaan kommunikointi tapahtuu opettajien kautta. Oppilaat A ja B saattavat kyllä ottaa kantaa johonkin ongelmaan, mutta sanovat sen opettajalle, jonka kautta asia otetaan yhteiseksi. He eivät sano sitä suoraan muille oppilaille, vaikka asia saattaa koskea heitäkin. Oppilas A on viimeisillä tunneilla melko puhelias ja kiinnittää moniin asioihin soitossa huomiota. Oppilas C puhuu tunnilla vain,

jos hänellä on epäselvyyksiä tai jos häneltä suoraan kysytään jotain. Oppilaat eivät myöskään ota paljoakaan katsekontaktia toisiinsa, vaan puhuessaan katsovat nuottejansa tai joskus opettajaa. Oppilaat eivät siis tee keskenään yhteistyötä, vaan opettajat toimivat ikään kuin siltana oppilaiden välillä. Viimeisellä tunnilla tilanne kuitenkin muuttuu, ja oppilas C herää.

Viimeisellä tunnilla pidetään kenraaliharjoitusta. Kappaletta soitetaan läpi. Yhtäkkiä oppilaat eivät ole enää soitossa yhdessä, ja oppilas C tipahtaa kydistä.

Oppilas C huutoo ja huudahtaa naurahtuen muiden soiton yli: ”Hei odottakaa! Lopettakaa!”

Tämä saa kuitenkin opettajalta karuhkon vastaanoton.

Opettaja A: ”Hei nyt on esitys. Ei nyt voi sanoa, että lopettakaa, vaan nyt yritetään soittaa läpi.”

Opettaja C: ”Yrittäkää kuunnella (oppilas C:tä) paremmin, niin pysytte yhdessä”.

Oppilaat aloittavat kappaleen uudestaan alusta. Oppilaat kyselevät tämän jälkeen enemmän ja ovat aktiivisempia.

Ryhmässä ei synny varsinaista yhteishenkeä koko jakson aikana, mikä ilmenee muun muassa siinä, että oppilaat eivät ota toisiinsa paljoakaan kontaktia tuntien aikana. Viimeisellä tunnilla tunnelma alkaa hiukan tiivistyä, kun konsertti väijäämättä lähestyy. Tätä ei voi kuitenkaan kutsua yhteishengeksi. Yhteishengen syntymistä haittaavat oppilaiden erilainen soittotaito ja vielä vahvemmin heidän erilainen motivoituminensa projektiin ja ryhmään. Oppilaatkin varmasti huomaavat eroavaisuudet itsekkin, ja niiden tiedostaminen lisää välimatkaa oppilaiden välillä.

7.3 Opettajien yhteistyö

Ryhmän kaikki opettajat ovat aktiivisesti mukana opetuksessa. Oppilaat tarvitsevat henkilökohtaista apua melko paljon, joten jokaisen opettajan osallistuminen on välttämätöntä. Kaikki osallistuvat tunnin kulkuun tasapuolisesti ja jokainen opettajista ottaa ryhmästä vastuuta. Vaikka opettajat ovatkin sekä persoonina että temperamentiltaan hyvin erilaisia, kukaan ei jää opetustilanteessa taka-alalle. Opettajat puuttuvat aktiivisesti erilaisiin asioihin, mikä tuntuu välillä jopa hajottavan tunnin

rakennetta ja ehkä hämmentävän oppilaita. Opittavia asioita on paljon, ja opettajilla tuntuu olevan välillä erilainen käsitys tavoitteiden tärkeysjärjestyksestä ja tuntikohtaisista päämääristä. Toisaalta opettajilla ei aina tunnu olevan selkeää suunnitelmaa tunnille. Seuraava episodi kuvaa tilannetta, jossa yksi oppilas jää toimettomaksi, kun yksilöohjaukseen käytetään paljon aikaa.

Opettajat A ja B harjoittelevat oppilaan B kanssa hänen stemmaansa ja fraseerausta. Opettaja C tekee oppilaan A kanssa jousituksia ja harjoittelee hänen kanssaan stemmaa. Opettajat jakavat välillä nuotteja oppilaille ja keskustelevat keskenään kappaleista. Oppilas C:llä ei koko tänä aikana ole mitään tekemistä. Tähän mennessä aikaa on kulunut tunnin alusta 10 minuuttia. Tämän jälkeen kappaletta soitetaan hetki yhdessä, minkä jälkeen opettajat jatkavat samojen oppilaiden kanssa harjoittelua vielä jonkin aikaa. Opettaja B auttaa yhteissoiton aikana välillä oppilas C:tä, joka tarvitsisi vähintäänkin yhtä paljon apua kuin muut soittajat.

Opettajien on helppo tulla toistensa kanssa toimeen ja sopia asioista. Oppilaiden taitojen ja motivaation ollessa epätasapainossa opettajien on pohdittava monia asioita uudestaan, esimerkiksi ohjelmiston vaihtamista. Vaikka opettajat suunnittelevatkin opetusta ja tunnin kulkua, välittyy tunneilta sellainen vaikutelma, etteivät opetuksen tavoitteet ole aina selvillä. Tätä kuvaa myös se, että yllättäen tunti sujuu sujuvammin ja opettajien on helpompi pitäytyä suunnitelmassa, kun joku opettajista on poissa tunnilta.

Tämän ryhmän opettajat ovat joutuneet hyvin haastavaan tilanteeseen, joka vaatisi tarkempaa pohdintaa, tarkemman tuntisuunnitelman tekemistä ja mahdollisesti kokeneen opettajan neuvoja. Projektin lähestyessä loppuaan tavoitteet ja muiden opettajien toimintatavat ovat opettajille selkeämpiä. Opettajien on tällöin helpompi toimia yhdessä ja vetää yhtä köyttä.

Opettajilla on tärkeä yhteen kokoava rooli tässä ryhmässä. Oppilaat eivät ota vastuuta ryhmän yhteissoitosta, joten opettajien on oltava aktiivisia. Opettajien yhteistyö tiivistyy, koska heidän on pakko pohtia ongelmia ja miettiä erilaisia keinoja saada oppilaat motivoitumaan.

7.4 Kamarimusiikin oppimisprosessi

7.4.1 Tavoitteet

Alunperin ryhmälle suunniteltu ohjelmisto oli rytmisesti ja yhteisosoittollisesti melko vaativa. Ensinnäkin harjoitettavaksi valittu kappale on kamarimusiikillisesti melko haastava. Siinä on tärkeää löytää yhteelle yhteinen syke, joka pysyy taukojenkin aikana kaikilla samana. Jokaisen soittajan tulisi pystyä kylmäpäisesti laskemaan pitkäköjä taukoja ja pysymään yhdessä. Jotta kappale alkaisi kuulostamaan musiikilta, tulisi soittajien kuunnella toisiaan ja reagoida toisten soittoon. Kappale on sävy maailmaltaan kiehtova, mikä sai opettajat alunperin valitsemaan kappaleen. Kauniin, utuisen ja haaveilevan tunnelman ajateltiin innostavan oppilaat musisointiin. Viulu- ja sellostemma erikseen soitettuina kuitenkin saattoivat vaikuttaa oppilaista oudoilta, mikä varmaankin oli yksi syy siihen, ettei oma harjoittelu ottanut tuulta alleen.

Suunniteltu ohjelmisto osoittautui ryhmälle liian haastavaksi, joten ohjelmisto vaihdettiin projektin alussa musiikillisesti hieman yksinkertaisempaan kappaleeseen, jonka lisäksi otettiin joululaulu. Kun opettajille alkoi valjeta oppilaiden erilainen innostus ja soittotaito, tavoitteita ja niiden tärkeysjärjestystä oli mietittävä uudestaan. Koko projektin lähtökohtanaan oli, että kaikilla projektiin osallistuvilla oppilailla olisi yhtäläiset mahdollisuudet oppia ja nauttia soittamisesta, joten tämä yritettiin pitää koko ajan mielessä.

Oppilaiden ollessa hyvin erilaisia kävi selväksi, että heidän henkilökohtaiset tavoitteensa projektissa olisivat hyvin erilaisia. Erilaisten tavoitteiden yhteensovittaminen oli haasteellista ja hankaloitti ryhmän toimintaa. Väistämättä ryhmän monet tavoitteet määrittyivät oppilas A:n ja C:n mukaan, jotka olivat soittotaidoltaan hyvin eri vaiheessa kuin oppilas B. Tavoitteeksi tuli, että oppilaat pystyisivät soittamaan kappaleen läpi niin, että kaikki pysyisivät yhdessä loppuun asti. Jokaisen tulisi osata soittaa oma stemmansa läpi oikeilla äänillä ja oikeilla rytmeillä. Toisaalta virheiden sattuesssa olisi osattava myös oppia olemaan välittämättä niistä ja pystyttävä jatkamaan eteenpäin. Jotta soittajat pysyvät yhdessä, olisi heidän lisäksi osattava kuunnella toisiaan ja liidata, eli näytettävä lähtömerkkejä. Lisäksi soittoon pyrittiin saamaan musiikkia; fraseerausta, dynamiikkaa ja nyansseja.

7.4.2 Tavoitteiden toteutuminen

Ryhmä onnistui päätavoitteessaan ja sai kappaleet soitettua yhdessä läpi loppukonsertissa. Oppilaat osasivat soittaa omat stemmansa, osasivat laskea, pystyivät kuuntelemaan toisiaan ja osasivat näyttää aloitusmerkin siten, että muut ymmärsivät. Kaikissa näissä asioissa päästiin eteenpäin, ja oppilaat saivat tuntumaa yhdessä soittamiseen kamarimusiikkiyhtyeessä. Koska yhteissoitto ja yhdessä pysyminen oli haasteellista tässä ryhmässä, dynamiikan ja nyanssien harjoittelu jäi vähemmälle. Niiden harjoittelua kuitenkin yritettiin ottaa mukaan soittoon mahdollisuuksien mukaan. Fraseerausta harjoiteltiin lähinnä oppilas B:n kanssa, koska hän osasi oman stemmansa tarpeeksi hyvin.

7.5 Ryhmän toimintatavan vaikutus musiikin oppimiseen

Oppilaiden soittotaitojen ja motivaation hyvin erilainen taso hankaloitti ryhmän toimintaa, mikä hidasti musiikillisten asioiden oppimista. Soittajien erilaisten lähtötasojen vuoksi ryhmälle oli vaikea asettaa tavoitteita, jotka olisivat jokaiselle oppilaalle mielekkäitä, haastavia ja hyödyllisiä. Melko paljon aikaa kului oppilaiden henkilökohtaiseen opetukseen ja stemmojen harjoitteluun tunneilla. Ryhmän etenemistä hidasti, kun oppilas C ei opetellut omaa stemmaansa. Niinpä ryhmässä päästiin ylipäätään hyvin vähän käsittelemään kamarimusiikillisiä asioita, kuten liidaamista, muiden kuuntelemista, dynamiikkaa ja nyansseja

Ohjelmiston vaihto saattoi aiheuttaa vähiten innostuneissa oppilaissa huonouden tunnetta, vaikka kappaleen vaihto yritettiin tehdä hienotunteisesti ja vielä harjoitella muutamia paikkoja siitä uuden kappaleen rinnalla. Kun ohjelmistoa jouduttiin vaihtamaan, uudelle kappaleelle oli vähemmän opetuskertoja jäljellä, joten sen kanssa oli vähemmän työskentelyaikaa.

Opettajat joutuivat ottamaan ryhmässä melko vahvan ohjaajan roolin, koska oppilaat eivät kyenneet ottamaan vastuuta itsestään ryhmänä. Tämän huomattuaan oppilaat eivät ehkä enää pyrkineetkään olemaan itse aktiivisia.

8 Kyselyjen tuloksia yhdessä opettamisesta

8.1 Opettajien kokemuksia

Opettajista kaksi oli opettanut yhteistyössä muiden opettajien kanssa ennen Peltolan projektia. Muut kokeilivat yhdessä opettamista tässä projektissa ensimmäistä kertaa.

Opettajat kokivat, että yhdessä opettaminen oli mukavaa, koska vastuu jakautui useamman opettajan kesken. Opettajat saivat myös toisistaan tukea opetustilanteessa ja pystyivät luottamaan siihen, että jos ideat loppuivat itseltä kesken, toisella opettajalla oli ehdotuksia. Osa opettajista oli kuitenkin sitä mieltä, että varsinainen yhteisopetus ryhmässä ei toteutunut: johtavan opettajan rooli koettiin itsestään selväksi, jolloin muiden koettiin vain antavan lisäksi kommentteja. Jotkut opettajat opettivatkin vuorotellen, aluksi jopa vuorotunnein. Tässäkään tapauksessa vastuu ryhmästä ja suunnittelusta voitiin silti jakaa, joten opettajat eivät kuitenkaan jääneet yksin.

Kokonaisuudessaan yhdessä opettamisen koettiin olevan monipuolista ja hyödyllistä sekä oppilaille että opettajille. Omaan tähän asti kertynyttä asiantuntemustaan pääsi jakamaan ja oppimaan muilta lisää. Myös uudenlaisen haasteellisen opetustavan kokeileminen tuntui virkistävältä ja hauskalta.

Opettajien mielestä yhdessä opettaminen olisi toiminut paremmin, jos tunnit olisi suunniteltu yhdessä huolellisemmin. Näin tunnista olisi saatu ehyempi ja monipuolisempi kokonaisuus. Tällaista selkeää tunnin runkoa on tarvittaessa mahdollista myös rohkeasta rikkoa. Myöskin opetusta ja ryhmädynamiikkaa olisi ollut monien mielestä hyödyllistä pohtia opettajien kesken enemmän. Tärkeänä pidettiin lisäksi sitä, että opettajien kemiat kohtaavat ja että heidän on mukava tehdä yhteistyötä. Kaikki opettajat olivat valmiita kokeilemaan yhdessä opettamista uudestaan.

8.2 Oppilaiden kokemuksia

Oppilaista hieman yli puolet eivät olleet ennen projektia olleet opetustilanteessa, jossa opettaa useampi kuin yksi opettaja. Hieman alle puolet oppilaista oli joskus ollut tällaisessa tilanteessa ja yksi oppilas monta kertaa.

Oppilaiden vähemmistö (15 %) koki, että opetus ei ollut yhtään monipuolisempaa, vaikka paikalla oli useampi opettaja. Noin puolet (55%) oppilaista oli sitä mieltä, että opetus oli vähän monipuolisempaa, ja 30% oppilaista sanoi opetuksen olevan selvästi monipuolisempaa useamman kuin yhden opettajan johdolla.

Oppilaiden mielestä opettajilta saatiin erilaisia näkökulmia ja neuvoja, monipuolisempaa palautetta, apua ja ohjeita. Kaikkien oppilaiden ohjaaminen nähtiin myös positiivisena ja eräs oppilas oli sitä mieltä, että ”kahdestaan opettaminen menee paljon helpommin”. Joidenkin oppilaiden mielestä useamman opettajan läsnäolo ei vaikuttanut merkittävästi tunnin tunnelmaan. Kukaan ei kuitenkaan ollut sitä mieltä, että useamman opettajan johdolla tunnelma olisi huonontunut. Monen oppilaan mielestä tunnelma tuntien aikana oli hauskempi ja rennompi kuin yhden opettajan johdolla: ”vitsit lensi ja hauskaa oli”.

9 Yhteenveto ja joitakin kehittämisehdotuksia

Johtopäätökset ja tutkimuksen tulokset perustuvat omiin kokemuksiini, opettajille tekemääni kyselyyn sekä projektin aikana käytyihin keskusteluihin, oppilaiden kyselyihin ja videoaineistoon.

Yhdessä opettaminen toteutui eri ryhmissä eri tavoin. Joissain ryhmissä opettajien yhteistyö oli nivoutunut tiukemmin yhteen, ja joissain ryhmissä opettajat opettivat enimmäkseen vuorotellen. Myös ryhmän oppilasaines ja heidän toimintansa vaikutti ryhmän oppimiseen ja toisaalta myös opettajien toimintaan. Tämä näkyy selvästi case-ryhmiä tarkastellessa: Leppoisisissa pälpättäjissä opettajat opettivat aluksi vuorotellen. Projektin lopussa opettajat alkoivat opettamaan enemmän yhdessä. Oppilaat olivat melko itseohjautuvia ja avoimia. Iloinen ja välitön asenne tarttui myös opettajiin, jolloin opettajien oli helppo tehdä työnsä, ja ryhmä saavutti monia tavoitteitaan. Positiivinen ja rentoutunut ilmapiiri kasvatti luottamusta sekä opettajien että oppilaiden välillä, mikä sai aikaan ryhmän tiiviin yhteishengen. Hiljaisissa puurtajissa opettajat opettivat tiiviisti yhdessä projektin alusta lähtien. Ryhmän positiivinen tunnelma ja opettajien kannustus rohkaisi aluksi hyvin ujoja oppilaita ottamaan enemmän vastuuta yhteestään. Oppilaat saavuttivat monia tavoitteita ja innostuivat yhteissoitosta. Sekalaisen sakin opettajat osallistuivat kaikki ahkerasti opetukseen. Välillä tuntui, että opettajat opettivat silti yksinään, koska he puuttuivat välillä hyvin erilaisiin asioihin. Tähän vaikuttivat oppilaiden eri tasolla olevat taidot sekä heidän erilainen motivoituminen projektiin. Opetuksen hajanaisuus ja oppilaiden erilaiset taidot taas vaikeuttivat harjoittelua, jolloin tavoitteita oli hankalampi saavuttaa. Ryhmässä oli yksi henkilö, joka sulkeutui ryhmän ulkopuolelle eikä tuonut omaa panostaa yhteistyöhön. Ryhmän jäsenten välille tuntui syntyvän jännitteitä. Tunnelma ei ollut välitön, vaikka ryhmässä oli hauskojakin hetkiä.

Näiden tulosten perusteella voitaisiin siis todeta, että ryhmän oppimiseen vaikuttivat ryhmässä syntynyt ilmapiiri, opetus sekä oppilaiden aktiivisuus ja asenne. Positiiviset kokemukset edistivät selvästi oppimista ja vastoinkäymiset taas hidastivat sitä. Kaikkien jäsenten käytös ja toiminta vaikutti tilanteeseen ja heijastui ryhmän muihin jäseniin. Tärkeintä ryhmän hyvän tunnelman saavuttamiseksi oli se, että kaikki ryhmän jäsenet suhtautuivat positiivisesti toisiinsa ja opetustilanteeseen. ”Hyvässä vuorovaikutustilanteessa osapuolet ovat positiivisesti ja henkisesti läsnä ja heillä on halu ymmärtää toisiaan”, toteavat Repo-Kaarento ja Levander (2002, 141). Opettajan

kuitenkin tulisi pystyä katsomaan tilannetta sen verran ulkopuolelta, ettei antaisi oppilaiden käytöksen vaikuttaa liikaa omaan toimintaansa, onhan opettaja kuitenkin päävastuussa opetuksesta ja tuntien tapahtumista.

Sillä, opettivatko opettajat tiiviisti yhdessä vai enemmän vuorotellen, ei vaikuttanut olevan suurempaa vaikutusta ryhmän oppimiseen, jos vuorovaikutus ja opetus toteutui muuten hyvin. Tärkeää yhdessä opetuksen onnistumisessa sen sijaan oli, että opettajat olivat yhtä mieltä siitä, miten opetus toteutetaan. Jos opettajilla on keskenään erilaiset käsitykset siitä, millä tavoin kunkin tulisi toimia opetustilanteessa, saattavat opettajat kokea, että yhdessä opettaminen epäonnistuu. Tilanne saattaa ulkopuolisen silmin kuitenkin sujua hyvin. Tärkeää yhdessä opettamisen onnistumisen kannalta osoittautui olevan myös se, että opettajat tuntevat toisensa ja toimintatapansa. Mitä pidemmälle projektissa edettiin, sitä paremmin opettajien tiimityöskentely toimi. Tämä tarkoittaa myös sitä, että opettajat löytävät yhdessä kannustamisen ja vaatimisen välisen balanssin, jolloin ryhmä edistyy kohti asetettuja tavoitteita.

Kotkan viuluviikareiden opettaja Airi Koivukoski on sanonut yhteissoiton olevan sitä, että ”kaikkien sydän hakkaa samaan tahtiin” (Ylinen 54, 2005). Monissa ryhmissä tavoitteena oli, että oppilaat heittäytyisivät musisoimaan. Nyanssien ja dynamiikan soittoon kaivattiin rohkeutta. Liidausta ja hengityksiä harjoittelemalla pyrittiin yhtenäiseen yhteissoittoon ja selkeämpään fraseeraukseen. Nämä asiat edistyivätkin projektin aikana. Jotta oppiminen olisi syvällisempää, ja kaikkien sydän todella rupeaisi hakkaamaan samaan tahtiin, opettajat voisivat kuitenkin olla osana yhtyettä ja soittaa oppilaiden kanssa (vrt. Vygotskin lähivyöhyke). Näin oppilaat näkisivät ja kuulisivat koko ajan opettajien esimerkkiä ja väkisinkin tempautuisivat musiikin mukaan.

9.1 Yhdessä opettamisen etuja ja ongelmia

Opettajaparista oli korvaamatonta hyötyä silloin, kun toinen opettaja joutui olemaan esimerkiksi sairastumisen takia pois tunnilta. Tällöin tunti ei tietenkään jäänyt pitämättä, mikä oli ensiarvoisen tärkeää, kun opetusta oli 45 minuuttia kerran viikossa kuuden viikon ajan. Toinen opettaja myös aina tiesi tarkalleen ryhmän tilanteen, ja opetus oli tehokasta. Opettajat pystyivät myös tuuraamaan oppilaita, jos he olivat poissa tunnilta.

Useammasta opettajasta ja eri soittimien osaamisesta oli myös apua, kun oppilaat tarvitsivat henkilökohtaista ohjausta tunnin aikana. Vaarana kuitenkin oli, että henkilökohtaiset opetustuokiot venyivät liian pitkiksi, jolloin osa oppilaista joutui odottamaan toimeentomana. Tällaisiin tilanteisiin jouduttiin varsinkin silloin, kun kaikilla oppilailta ei ollut oman instrumentin opettajaa ryhmässä ja kun opettajat innostuivat opettamaan jotain asiaa hyvinkin tarkkaan.

Kun ryhmässä oli enemmän kuin yksi opettaja, oppilaat saivat myös monenlaista opetusta eikä ryhmässä jumiuduttu tiettyyn toimintatapaan. Opettajat ovat erilaisia ihmisiä ja opettavat omalla persoonallaan. Kun opettajien työskentely on nivoutunut tiukemmin yhteen, ja kummatkin seuraavat opetuksessa samaa punaista lankaa, opettajat ikään kuin täydentävät toisiaan. Tällöin tunneilla ei tule tyhjiä hetkiä eikä tarvitse liikaa miettiä, mitä seuraavaksi tapahtuu.

Kun opettajien yhteistyö ja vuorovaikutus toimivat hyvin, opetusta tulee kehitettyä itsestään ja luonnollisesti. Opettajien ajatusten vaihto ja keskustelu synnyttävät ideoita, ja seuraava tunti tulee helposti suunniteltua.

Jos opettajia oli ryhmässä enemmän kuin kaksi ja kaikki opettajat osallistuivat opetukseen hyvin aktiivisesti, tunnin teema ja tavoitteet saattoivat hajota. Jos opettajat kiinnittivät huomiota hyvin erilaisiin asioihin, tuntui tämä hämmentävän sekä oppilaita että opettajia. Tuntui, että kukaan ei tällaisessa tilanteessa tiennyt, mikä on tärkeää, ja mitä juuri nyt yritetään opetella. Kun monta opettajaa oli hyvin aktiivisia, he veivät opetustilanteessa myös tilaa oppilailta, joille ei aina jäänyt tilaisuutta itse kommentoida tai ehdottaa jotain. Tällaisten ilmiöiden välttämiseksi opettajien tulisi tarkemmin jakaa opetuksen vastualueet ja sopia tunnin vetovuoroista. Vetovuoroja voitaisiin jakaa tunnin eri osiksi tai sopia opettajille tehtävät koko tunnin ajaksi. Tunnit tulisi myös suunnitella tarkemmin, jolloin opettajat noudattaisivat opetuksessa tiettyä punaista lankaa: opettajilla on tällöin tiedossa, mitä tavoitetta kohti pyritään, joten opetus lähde liikaa rönsyilemään. Kamarimusiikin opetuksessa hyvin yksityiskohtaisen tuntisuunnitelman tekeminen ei aina ole välttämätöntä, vaikka jonkinlainen runko tunnille kuitenkin täytyy silloinkin varata.

9.2 Videointi

Oppilaat suhtautuivat videointiin rauhallisesti eivätkä reagoineet mainittavasti siihen. Ensimmäisellä tunnilla saattoi olla pientä ujostelua, mutta sitä olisi saattanut olla ilman videointiakin. Kyselyistä selvisi, että suurinta osaa oppilaista kuvaaminen ei häirinnyt. Muutama koki hieman hermostuvansa, kun tiesi kaiken tallentuvan nauhalle. Oppilaille tehtiin alusta alkaen selväksi, että videonauhat tulevat vain opettajien omaan käyttöön ja heidän avukseen, jotta he itse voisivat oppia omasta opettamisestaan. Osa opettajista koki, että videointi varsinkin alussa häiritsi opetukseen keskittymistä. Omaa toimintaa ja sanomisia tuli mietittyä tarkemmin, mikä saattoi tuntua kahlitsevalta. Toisaalta videointi myös auttoi suhtautumaan omaan opettamiseen jo tunnillakin kriittisemmin. Videointiin kuitenkin tottui ja lopulta sitä ei enää huomannutkaan.

Videokooste käytiin näyttämässä oppilaille projektin jälkeen ja katselusta tehtiin oppilaille kysely. Oppilaiden enemmistön mielestä koosteen katsominen oli hauskaa, vaikka moni oppilas ei olisi ensin halunnut, että muut näkevät oman yhtyeen opetustilanteita. Kyselyssä eräs oppilas totesikin. ”Se oli tosi hyvä ja hauska! Hienoa että mekin saimme nähdä ja kuulla aikaansaanneistamme”. Toisaalta oman toiminnan katsominen saattoi tuntua kiusalliselta, mistä kerrottiin kyselyssä näin: ”Kamala juttu, julkinen nolaus!” Monien oppilaiden mielestä opetustilanteiden näkeminen nauhalta oli hyödyllistä, minkä eräs oppilaista tiivistää seuraavasti: ”Se oli hyvä asia, koska siitä näki, miten oli mennyt, ja mitä on parannettavaa. On hyvä nähdä videolta itsensä.”

Videonauhojen katsominen jo projektin aikana, jokaisen tunnin jälkeen, olisi ollut varsinkin opettajille hyödyllistä. Monia asioita, joita huomattiin vasta jälkeen päin nauhalta, olisi voinut käydä läpi heti projektin aikana. Ongelmiin olisi voinut tarttua heti seuraavaa tuntia suunniteltaessa. Myös tavoitteiden toteutumisen seuraaminen olisi ollut tehokkaampaa, jolloin koko opetusprosessin kokonaisuuden suunnittelu olisi helpottunut.

10 Pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen on ollut monivaiheinen ja opettavainen prosessi. Kaikki alkoi projektin suunnittelulla, mitä seurasi opetusjakso. Olen katsonut videolta opettamista tunti kaupalla. Samalla olen oppinut paljon itsestäni ja omasta opettamisestani; heikkouksistani ja vahvuuksistani. Myös muiden työskentelyn seuraaminen on ollut hyödyllistä. Opettajat toimivat eri tavalla ja toteuttavat asioita erilaisin keinoin, mikä on saanut pohtimaan myös omia toimintatapoja.

Ryhmien ja opettajien toimintaa tuntui välillä puolueelliselta arvioida, koska olin itse joissakin ryhmissä mukana. Vaikka näen videonauhalla tilanteen ulkopuolisen silmin, en kuitenkaan tarkastele opetusta täysin ulkopuolisena. Yritin kuitenkin suhtautua mahdollisimman objektiivisesti aineistoon. Samalla olen opinnäytetyötä tehdessäni tiedostanut, että olen myös itse tutkimuskohteena: analyysini ei ole pelkästään aineiston varassa, vaan siihen vaikuttaa myös se, mitä olen projektin aikana kokenut.

Koska olen työtä tehdessäni tutkinut samalla myös omaa toimintaani, aloin videoaineistoa analysoidessani tuntea itseni melko epätoivoiseksi. Oman opettamisen katsominen tuntui raadolliselta, ja aloin nähdä pelkästään opetustilanteiden kielteisiä puolia. Mieleen tulvi yhä enemmän asioita, joita pitäisi kehittää. Mietin, että kaivanko nyt itselleni kuoppaa, kun haluan kaikille kertoa, missä kaikessa olen epäonnistunut, ja mikä kaikki on mennyt pieleen. Koska enää ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta perääntyä, oli pohdittava vielä kertaalleen, miksi haluan tehdä tämän opinnäytetyön, ja mitä hyötyä siitä on minulle ja muillekin opettajille. Virheiden tekemistä pelätään ja häpeillään. Kuitenkin monia asioita opettamisessa voi oppia vain kokeilemalla ja joskus kantapään kauttakkin.

Tarkasteltavana oli vain kolme ryhmää ja kyseessä oli muutenkin lyhyt opetuskokeilu, joten tuloksia ei voi yleistää. Analyysin pohjalta kuitenkin löytyi tiettyjä johdonmukaisuuksia, joita on mahdollistaa soveltaa opettamisessa. Kokonaiskuvaa Peltolan projektista voi täydentää tutustumalla myös muihin Peltolan koulun projekteihin liittyviin opinnäytetöihin. Yhdessä opettaminen soveltui hyvin kamarimusiikkiyhtyeen ohjaamiseen. Musiikkioppilaitoksissa opettajat voisivat varmasti tehdä enemmän yhteistyötä. Kiinnostavaa olisikin selvittää, miten yhdessä opettamista voitaisiin hyödyntää erilaisissa kokeiluissa ja eri oppiaineiden

integroinnissa. Yhteissoittoon voisi esimerkiksi yhdistää teoria-aineiden opiskelua, jolloin voitaisiin hyödyntää musiikin eri alojen asiantuntijoita ja musiikin eri osa-alueiden oppiminen ja yhdistyminen tapahtuisi luonnollisesti. Yksilöopetuksessa useamman opettajan samanaikainen läsnäolo ei varmastikaan ole tarpeen ja saattaa vain sekoittaa. Sopivassa vaiheessa opettajan vaihto kuitenkin virkistää ja tuo uusia näkökulmia ja ajatuksia soittamiseen. Hyödyllistä olisi myös tutkia, miten useamman opettajan osallistuminen opetukseen vaikuttaa oppilaiden motivaatioon.

Itselleni tämän työn tekemisessä on ollut tärkeää se, että opin uutta opettamisesta ja pystyin kehittämään omaa opettamistani. Kokemukseni yhdessä opettamisesta toisaalta opettajana ja toisaalta oppilaana ovat olleet erilaisia. Halusin tästä syystä selvittää tarkemmin niitä seikkoja, jotka vaikuttavat yhdessä opettamisen onnistumiseen. Peltolan yhteismusisointiprojekti tarjosi oivan tilaisuuden tutkia asiaa. Opetuskokeilujen ja tämän työn tekemisen jälkeen olen tullut vakuuttuneeksi, että yhdessä opettaminen on hauska ja tehokas tapa opettaa. Se vaatii kuitenkin opettajalta halua toimia yhteistyössä muiden kanssa ja uskallusta kyseenalaistaa omia toimintatapoja.

Lähteet

Finney, John & Tymoczko, Michael. 2003. Secondary School Students As Leaders: Examining the potential for transforming music education. *Music Education International*, 2/2003, 36-49.

Hakkarainen, Kai, Lonka, Kirsti & Lipponen, Lasse. 2004. *Tutkiva oppiminen*. Porvoo: WSOY.

Hakkarainen, Kai, Bollström-Huttunen, Marianne, Pyysalo, Riikka & Lonka, Kirsti. 2004. *Tutkiva oppiminen käytännössä*. Porvoo: WSOY.

Heikinheimo Tapani. 2002–2006. *Sellistien ainedidaktiikka*. Luennot. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Musiikin koulutusohjelma.

Johnson, W. David & Johnson, P. Frank. 2003. *Joining together*. USA: Pearson education.

King, Elaine. 2006 The Roles of Student Musicians in Quartet Rehearsals *Psychology of music*, 4/06, 262-282.

Kurkikangas, Leila & Saari, Laura. 2004. *Työkalupakki sellonsoiton alkeisryhmäopetukseen*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Opinnäytetyö.

Levander, Lena & Repo-Kaarento, Saara. 2002. *Oppimista edistävä vuorovaikutus*. Teoksessa S. Lindblom & A. Nevgi (toim.) *Yliopisto- ja korkeakouluopettajan käsikirja*. Vantaa: WSOY, 140-170.

Niemi, K. Eero. 2007. *Opettajan itsearviointi Saatavilla www-muodossa*: <http://www.edu.fi/itsearviointi/suomi/opetus/opeitse.html>
Luettu 30.4.2007.

Nurminen, Paula & Tötterström Anna. 2007. *Kamarimusiikkia musiikkiluokille*.

Oppilaslähtöinen kuvaus Vantaan Peltolan koulun vuoden 2005 yhteismusisointiprojektista. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Opinnäytetyö

Salminen, Eeva & Virtanen, Elina. 2006. Espoon musiikkiopiston portaittainen orkesterikoulutus. Ajatuksia orkesterisoiton vaikutuksesta musiikkiopistossa opiskeluun. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Opinnäytetyö.

Susitaival, Katri. 2006. Kaisiksen barokkimatka. Opetusprojekti ja –materiaali alasteen musiikkiluokille. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Opinnäytetyö.

Syrjälä, Leena. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjayhtymä.

Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. 2002. Saatavilla [www-muodossa: http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/musiik_tait_ops_2002.pdf](http://www.muodossa:www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/musiik_tait_ops_2002.pdf) Luettu 3.5.2007.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. 2005. Saatavilla [www-muodossa: http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/taideyl_ops.pdf](http://www.muodossa:www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/taideyl_ops.pdf) Luettu 3.5.2007.

Tuovila, Annu. 2006. BaRokkia ja KaMuja. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Ideavaiheen loppuraportti.

Tynjälä, Päivi. 1999. Oppiminen ja asiantuntijuus. Juva: WSOY.

Ylinen, Pauliina. 2005. Ryhmässä musiikin rakastajaksi. Airi Koivukoski ja Kotkan viuluviikarit. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Opinnäytetyö.

Wiggins, H. Jacqueline. Winter 1999/2000. The nature of shared musical understanding and its role in empowering independent musical thinking. Bulletin of Council for Research in Music Education. No.143. 65-90.

Luettelo liitteistä

- Liite 1 Peltolan koulun yhteismusisointiprojektin 2005 esite.
- Liite 2 Peltolan koulun yhteismusisointiprojektin 2005 projektisuunnitelma.
- Liite 3 Tiedote Peltolan koulun yhteismusisointiprojektista 2005 kurssille osallistuville oppilaille ja heidän vanhemmilleen
- Liite 4 Opettajille sähköpostitse lähetetty kysely
- Liite 5 Ensimmäinen kyselylomake. Kysely Peltolan koulun yhteismusisointiprojektista 21.12. 2005.
- Liite 6 Kysymyspohja oppilaiden haastatteluja varten opettajille.
- Liite 7 Toinen kyselylomake. Kysely Peltolan koulun yhteismusisointiprojektista ja videon katselusta 7.4. 2006.
- Liite 8: CD Muutamia hetkiä musiikin ja kavereiden parissa: Musiikkia Peltolan koulun syksyn 2005 konserteista

HELSINGIN AMMATTIKORKEAKOULU

Peltolan koulun yhteismusisointiprojekti

BaRokkia ja KaMuja -hanke

Peltolan koulun projekti on osa Stadian musiikin koulutusohjelman BaRokkia ja KaMuja –t&k-hanketta. Hankkeen tarkoituksena on tuoda uutta yleisöä taidemusiikin pariin. Osana hanketta järjestetään sellaisia musiikinopetuksen paketteja, joita koulujen ja taideoppilaitosten ei ole mahdollista tavanomaisen toimintansa puitteissa tarjota oppilailleen. Stadian t&k-hankkeiden tärkeitä toimijoita ovat opiskelijat, jotka opinnäytetöinään ja työharjoittelunaan voivat luontevasti osallistua hankeprojekteihin. Peltolan projektiin osallistuu seitsemän musiikin koulutusohjelman soitonopettajiksi valmistuvaa opiskelijaa. Projektia koordinoi Stadiassa MuT Annu Tuovila.

Yhteistyö koulun kanssa

Peltolan koulun projektissa tarjotaan 7A- ja 8A-musiikkiluokille seitsemän keskiviikon musiikkituntien laajuinen opetuspaketti 2.11- 14.12 sekä loppukonsertti 19.12. Projekti on valmisteltu yhteistyössä musiikinopettaja Marjukka Mäyryn, koulun rehtorin sekä Peltolan koulun musiikkituen (koostuu musiikkiluokkalaisten vanhemmista) kanssa.

Yhteistyön hyödyt

Projekti antaa koulun musiikinopetukseen uusia välineitä sekä oppilaille että opettajalle. Opetuspaketin sisältöä ja opiskelijoiden keräämää musiikkiaineistoa voidaan hyödyntää jatkossa koulun opetuksessa, kenties myös muillakin Vantaan musiikkiluokilla. Projektiin osallistuvien ammattiopiskelijoiden opinnäytetöissä kuvataan projektia ja kerätään siitä palautetta oppilailta. Valmiit opinnäytetyöt luovutetaan myös Peltolan koulun käyttöön. Lisäksi tarjoamme konsertin, josta tulot tulevat Peltolan koulun musiikkituelle.

Musiikin koulutusohjelmalle Peltolan koulu tarjoaa hyvän areenan hanketyölle ja opiskelijoiden työharjoittelulle. Lisäksi projektiaineisto kehittää musiikin koulutusohjelman opetusta, opiskelijoiden ohjausta ja hanketyöskentelyä.

Kustannukset

Peltolan koululle/Vantaan kaupungille ei tule kustannuksia opetuspaketin tarjoamisesta, koska projekti toteutetaan hankerahalla ja opiskelijoiden työharjoitteluna/opinnäytteinä.

Peltolan koulun yhteismusisointiprojekti

Projektisuunnitelma 111005

Tarkennetaan ja muokataan projektin edetessä

1. Projektin määrittely

Projektin tavoitteena on innostaa oppilaita yhteismusisoimaan ja antaa heille tähän välineitä. Toivottavaa olisi myös että mahdollisimman moni oppilas pääsisi mukaan.

Projektin keskeisenä toimintana on opetuksen toteuttaminen. Tärkeää on, että opetus toteutuu sovittuna aikana ja sovitun mittaisena.

Opetustilanteen lähtökohtana on, että oppilaat kuuntelevat toisiaan ja ottavat muut huomioon. Vaikka yhteissoiton sosiaalinen merkitys on huomattava, painopiste on musisoinnin välineiden kehittämisellä. Kuuntelemisella pyritään mahdollisimman puhtaaseen yhteissoittoon. On tärkeää, että oppilaat saadaan keskittymään hyvin, sillä käytettävissä oleva aika luo rajoituksensa. Tehtävään keskittymisestä huolimatta tavoitteena on että, harjoituksissa on vapautunut tunnelma ja sekä Peltolan koulun oppilaat, että Stadian opiskelijat kokevat tilanteen mielekkäänä ja hauskana.

Stadian opiskelijoiden osalta projektin tavoitteena on oppia itse uutta opettamisesta: miten toimia ryhmän kanssa, haasteisiin vastaaminen ja yhdessä opettaminen. Opiskelijoiden tavoitteena on saada työstä myös opintosuorituksia.

2. Projektin osittaminen ja vastuut

Projektiin on sovittu seuraavat osuudet: **Kummallekin musiikkiluokalle järjestetään luokan musiikkituntien mittainen oma konsertti+tapaaminen 2.11 ke.** Päivä aloitetaan tapaamisella koululla klo 8.30. Yhtyeitä opetetaan keskiviikkoisin musiikkituntien aikaan viikoilla 45-50, josta koulu saa myös käyttöönsä ohjelmistoa. **Oppilaat ja opiskelijat esiintyvät loppukonsertissa 19.12 ma klo 19.00 koulun auditoriossa.**

1. Konsertit

Oppilaita innostava yhteismusisointia esittelevä konsertti ensimmäisellä opetusviikolla. Konsertin ohjelmisto pyritään valitsemaan oppilaita kiinnostavalla tavalla ja ”konsertointiin” voi liittyä puhumista. Konsertissa pyritään antamaan esimerkkejä kamarimusiikkikokoonpanojen mahdollisuuksista. Konsertin yhteydessä tavataan oppilaat ja pyritään luomaan heihin onnistunut ja rento kontakti. Konsertin ja tapaamisen tavoitteena on herättää oppilaiden mielenkiinto projektia ja yhdessä soittamista kohtaan. Tapaamiseen voi sisältyä soitinten tsekkaamista, yhteissoitanta ja oppilaiden mieltymysten kuuntelemista (esim. musiikkimieltymykset jne.). **Marjukka pyytää tapaamiseen luokkaorkesterit. Annu huolehtii mahdollisuuksien mukaan ensimmäisen konserttitaapaamisen videoinnista ja se äänitetään auditorion äänityslaitteilla. Tapaamisessa sovitaan oppilaiden kanssa kurssin työskentely, yhtyeet ja ajat sekä heille voidaan antaa ohjelmistoa. Oppilaille/vanhemmille on sovitusti annettu tiedote, lomakkeen palauteosan oppilaat palauttavat Marjukalle. Oppilaille ja perheille lähti tiedotteen mukana konserttikalenteri sekä vapaalippukirje kolmella vapaalipulla/perhe.**

Loppukonsertti oppilaiden kanssa: Tavoitteena on yhdessä tekemisen ilmapiiri, joten opettajat voivat musisoida yhdessä oppilaiden kanssa. **Loppukonsertin äänittävät Siban teknologiaopiskelija osin harjoittelutyönään. Loppukonsertin ohjelma suunnitellaan tapaamisessa 29.11. ja sovitaan lopullisesti marraskuun loppuun mennessä. Konserttiin tulee myös Marjukan valmistamaa ohjelmaa. Konsertissa on musiikkituen glögitarjoilu. Annu tekee tiedotteen konsertista joulukuun puolivälissä musiikkiluokille jaettavaksi.**

2. Opetus

Opetuskokeilun sisältö: tallennetaan videoimalla ja äänittämällä, työpäiväkirjoina ja tuntisuunnitelmina. Kaikki projektiin osallistuvat harjoittelevat käyttämään videokameraa. Videoinnista kysytty lupa vanhemmilta: kahta oppilasta ei saa näkyä videolla.

Opetuskokeilun vastaanotto: MITEN OPPILAILTA KERÄTÄÄN PALAUTETTA? MARJUKKA EHDOTTI OPPILAAN ITSEARVIOINTIKAAVAKETTA, JONKA OPISKELIJAT TEKISIVÄT PALAUTTEEN KERÄÄMISTÄ VARTEN. Anna ja Paula tekevät opinnäytetyön tästä.

Vastuut

Keskiviikon ensimmäiset koululle tulijat soittavat Marjukalle tai hakevat häneltä musiikkiluokasta (mat4 luokan vieressä) avaimet luokkiin, flyygeliin, telinevarastoon ja soitinvarastoon (sello todennäköisesti siellä). Myös vahtimestaria voi pyytää avaamaan luokkien ovia. Ensimmäisten opettajien/kuvaajien oltava paikalla 9.45.

Ne ensimmäisistä opettajista jotka eivät ole videointivastuussa järjestävät auditorion/luokan valmiiksi opetusta varten.

Ne jotka jättävät opetusluokkansa koulun käyttöön, siirtävät pulpetit, pöydät ja tuolit takaisin paikalleen.

Stadian video ja kasetit:

Videon tuovat ja pystyttävät auditorioon + tuovat kunkin kerran kasetit Essi/Minna (16.11, 30.11, 14.12) tai Anu/Anna (23.11, 7.12). Video valmiiksi siiheksi kun opetus alkaa klo 10.00. Videon saa konsan vahtimestarilta tiistaina klo 16.00 lähtien. Annu toimittaa tähän mennessä viikon kasetit vaksille. Videon saanti edellyttää sitä, että videon hakija sitoutuu kirjallisesti huolehtimaan videosta. **Muista ottaa myös kasetit!** Samat tyytit hakevat Peltolan koulun vaksilta jatkojohdokelan.

Videon purkavat ja vievät konsan vaksille takaisin joko Soile tai Hanna. Video on luvattu takaisin ke klo 15.00 mennessä. Jatkojohdokela viedään Peltolan vaksille.

Kukin kuvaaja merkitsee kasettiin Peltola + päivämäärän ja tunnin alkamisen kellonajan + oman nimensä. Yhdelle kasetille äänitetään vain yhden tunnin aineistoa. Täydet kasetit toimitetaan Annulle opehuoneen lokeroon.

Peltolan koulun video:

Paula/Hanna huolehtivat että video on valmiina mat1 luokassa kun opetus alkaa klo 10.00. Videon saa vahtimestarilta tai soittakaa opettajalle.

Anna/Paula huolehtivat videon viimeisen tunnin jälkeen Peltolan vaksille.

3. Ohjelmisto

Kunkin ryhmän soittamat ohjelmistot. Huolehditaan siitä, että kullekin yhtyeelle on tarpeeksi helpohkoa sekä jotakin vaikeampaa optiota ohjelmistoa nuotteina. Pyritään etsimään myös jouluista ohjelmistoa. Tarvittaessa käytetään apuna koulun laulukirjoja sekä toivelaulukirjoja.

Muuta näille ryhmille sopivaa ohjelmistoa.

Ohjelmistoa kerätään omista vanhoista arkistoista, nuotteina opettajilta sekä kirjastosta.

Koulun ohjelmistoon voi tutustua 2.11 aamulla. Marjukalla on Joulun Toivelaulukirja, oppilaat käyttävät musiikkituntien kirjanaan Musiikin mestarit – sarjaa. Tarvittaessa sovitetaan ja etsitään tähän Markon tuki. Kunkin yhtyeen vastuuhenkilö on vastuussa oman yhtyeensä ohjelmistosta. Hyvä olisi, jos tässä pystyy hyödyntämään opettajaparin tai muita samanlaisia yhtyeitä opettavien projektilaisten osaamista.

OPETTAJILLA OLTAVA HIHASSA MYÖS SARJA YHTEISSOITTOHARJOITUKSIA ENSIMMÄISELLE JA MUILLEKIN TUNNEILLE!

ANNUN HAALIMAA MATERIAALIA VOI KÄYDÄ KATSOMASSA ANNUN TYÖHUONEESSA

3. Projektiorganisaatio

Vastuuhenkilö Stadiassa: Annu Tuovila

Yhteyshenkilö Peltolan koululla: musiikkiluokkien opettaja Marjukka Mäyry

Resurssihenkilöitä: Tapani Heikinheimo -ryhmäopetus, Marko Puro -sovitukset, Kristiina Peltonen -projektitöiden ohjaus

Opiskelijat

Anu Kosonen, Minna Mustonen, Paula Nurminen, Hanna Raiskio, Essi Toivonen, Anna Tötterström, Soile Ylivuori

4. Aikataulu- ja resurssisuunnitelma

Projektin suunnittelu Ruoholahdessa

Yhteinen suunnittelu tarvittaessa aina hankepaja-aika ti klo 11.30-13.30 lk 232. Annu vastaa projektin toteuttamisesta ja opinnäytetyöosuuksista. SEURAAVA TAPAAMINEN 29.11 KLO 11.30

Projektin toteutus Peltolan koululla

Käytettävissä 31.10-13.1 välinen aika, käytännössä viikot 44-50.

Opetuspäivä on keskiviikko. **Tunnit alkavat ja loppuvat seuraavasti: aamupäivällä 10.00-10.45 ja 11.00-11.45; iltapäivällä yhteistunti 12.15-13.45.**

Periaate on se, että projektiin osallistuvat oppilaat ovat joko yhteismusisointitunnilla tai harjoituksissa aina keskiviikon musiikkituntinsa heille määritellyn osuuden ajan. Opetus ja harjoitukset voidaan järjestää siten kuin pedagogisen työskentelyn kannalta on järkevää.

Marjukka voi tarvittaessa auttaa käytännön kysymyksissä, mutta ei varsinaisesti osallistu projektin opetukseen.

Työnjaon periaatteena on se, että jokaisella vastuuyhtye sekä yhteisopetusta mahdollisimman mielekkäällä ja oikeudenmukaisella tavalla. Läpi kurssin kullakin yhtyeelle samana pysyvä vastuuopettaja, joka aina tiettyyn aikaan paikalla. Lisäksi kunkin yhtyeen vastuuopettajan apuna toinen opettaja, mahdollisimman pysyvät työparit. Lisäksi seuraavat ajat oppilaiden osalta samat joka viikko muuten mutta Soilen kanssa sovitaan vielä millä viikoilla mukaan tulevat klarinetit ja fagotti. Koska Soile tekee projektissa ainoastaan työharjoittelua ja hänellä on muutenkin jo kaksi laajaa vastuuyhtyettä, hän ei osallistu muiden yhtyeiden opettamiseen.

5. Projektin taloussuunnitelma

Hankkeen rahoitus tulee suunnitteluvaiheessa Stadian T&K –rahoituksesta. Opiskelijoiden palkkio on 108 euroa, lisäksi äänityksestä maksetaan saadun tarjouksen mukaisesti. Opinnäytetyön hankesopimukset tehdään koulun rehtorin kanssa. ANNU HOITAA NÄISTÄ POHJAT KUNTOON 30.11 mennessä.

6. Hankintasuunnitelma

Pianon viritys. Marjukka hoitaa ennen loppukonserttia. Nuotteja voi kopioida Peltolan koulun laskuun. **Nuotteja ei kopioida opetustunnin aikana. Nuottitelineet, selloalustat ja bassoalusta sekä jakkara löytyvät koululta. Varmistetaan tapaamisessa soitinten kunto ja sovitaan Marjukan kanssa jos soittimiin tarvitaan jotakin hankintaa. Koulussa on soittokunnossa oleva täysikokoinen sello, huiluja, klarinetteja, saksofoneja sekä rytmisoittimia.**

7. Tiedotussuunnitelma

Projektisuunnitelma ja sen esittely koulun rehtorille ja opettajalle. ANNU HOITAA. Hankesopimukset koulun kanssa tietyistä opinnäytetyötuotoksista. ANNU VALMISTEELEE OPISKELIJOIDEN KANSSA JA VIE PROSESSIN SITTEN PÄÄTÖKSEEN.

Aikataulu ja sisältötiedotteet oppilaille. Tärkeää tiedottaa ensi sijaisesti oppilaille itselleen. **Oppilaille ja vanhemmille tiedote ennen syyslomaa sekä tiedote ja ohjelma loppukonsertista.**

- Projektin raportointi ja esittely
- Soveltavan projektin lopputuotteena
 - Annun esittelypapereina
 - Annun loppuhankeraporttina
 - Opinnäytetöinä

8. Projektin riskien ja ongelmien arviointi

Projektin onnistumisen keskeiseksi riskitekijäksi muodostuu ohjelmisto. Se ei saa olla liian laaja tai liian vaikea, jolloin käytettävissä oleva harjoittelu-aika loppuu. Ohjelmisto ei myöskään saa olla liian helppo, jolloin oppimistavoitteet vesittyvät ja mielenkiinnon katoaminen voi olla uhkana. Ongelmaa voidaan vähentää niin, että kuunnellaan etukäteen oppilaiden soittoa (esimerkiksi ensimmäisessä yhteistapaamisessa ja tarvittaessa koulun orkesteria). Voidaan myös haastatella oppilaita ensimmäisessä

tapaamisessa. Pyritään myös selvittämään ovatko oppilaat musiikkiopistossa ja voidaanko olla yhteistyössä soitonopettajien kanssa, mikä voi kuitenkin käytännössä olla hankalaa. Ohjelmistoa pyritään myös löytämään runsaasti ja valmiiksi stemmoitettuna.

Toinen riskitekijä on oppilaiden omaehtoinen harjoittelu, onko mahdollista saada oppilaita harjoittelemaan yksin tai ryhmissä? Ohjelmistovalinnassa kannattaa lähteä siitä oletuksesta, että ohjelmisto valmistuu, vaikeivät oppilaat harjoittelisikaan. **Koululta voidaan järjestää tilaa, että yhtyeet voivat halutessaan harjoitella omin päin esim. koulun jälkeen.** OSA OPETUKSESTA VOI OLLA ENEMMÄNKIN OHJATTUA HARJOITTELUA: OPETETAAN HARJOITTELEMAAN YHDESSÄ.

Projektin onnistumisen kannalta tärkeä tekijä on harjoitusten ilmapiiri: ei saa olla ahdistavaa, ketään ei torjuta. Työrauha tulee olla: ei saa olla kaaosta, eikä muuta toimintaa samassa tilassa. Myös täsmällisyyteen tulee kiinnittää huomiota, sekä oppilaiden, että Stadian opiskelijoiden: ei saa olla epätasaisuutta ja ilmapiiri ei saa olla kiireinen ja hermostunut.

Projektissa on myös hyvä varautua siihen, että oppilaat eivät osan aikaa tai lainkaan osoita paljoakaan kiinnostusta opetusta tai esimerkiksi mitään ns. klassista musiikkia kohtaan...

Kaksi konserttia sisältävät omat riskitekijänsä. Seuraaviin seikkoihin tulee kiinnittää huomiota suunnittelussa: huonosti valmisteltu ohjelma (vrt. ohjelmisto), liian äänekkäs yleisö, stressaantuneita ihmisiä, huonot käytännön järjestelyt .

9. Projektidokumentointi- ja jakelusuunnitelma

Projekti dokumentoidaan sekä projektiraporttien että opinnäytetöiden muodossa.

10. Ajankohtaisia tehtäviä

- ANNU HOITAA REHTORIN KANSSA TARVITTAVAT OPINNÄYTESOPIMUKSET 30.11 KLO 8.30
 - ANNU HOITAA MAKSATUKSEEN PALKKIOT.
 - ANNU VARMISTAA STADIAN VIDEON LAINAAMISEN JÄRJESTELYT.
 - OPISKELIJAT VARMENNETTAVAT LOPPUKONSERTTIOHJELMAN, YHTEISSOITTOHARJOITUKSIA JA OHJELMISTON.
 - ANNU VARMISTAA KOULUN TILAJÄRJESTELYT.
 - ANNU HIOO OPINNÄYTETÖIDEN SUUNNITELMIA/SOPIMUKSIA KUNTOON KYSEISTEN TEKIJÖIDEN KANSSA.
 - OPISKELIJAT LASKEVAT ANNUN VARMENNETTAVAKSI PROJEKTIN TYÖHARJOITTELUTUNNIT.
 - KONSERTTITIEDOTE MUSIIKKILUOKKIEN OPPILAILLE 12.12 MENNESSÄ MARJUKALLE, PALAUTUS 14.12.
 - TIEDOTEPAPERI PROJEKTILAISILLE KONSERTTIJÄRJESTELYISTÄ JA PALAUTEKESKUSTELUSTA
- 29.11 TAPAAMINEN**
- PURETAAN TÄHÄNASTINEN OPITTU JA ONGELMAT
 - VIDEOINTIKÄYTÄNTÖ JA MERKINNÄT
 - SOVITAAN KONSERTTIOHJELMA, TILANTEEN KULKU JA MATERIAALIT
 - SOVITAAN PALAUTEENKERUUTAKTIikka JA MITEN TIEDOTETAAN
 - SOVITAAN ETEENPÄIN OPINNÄYTETÖITÄ JA TEHDÄÄN NIIDEN HANKESOPIMUSPOHJIA

Liite 3: Tiedote Peltolan koulun yhteismusisointiprojektista 2005 kurssille osallistuville oppilaille ja heidän vanhemmilleen.

HELSINGIN AMMATTIKORKEAKOULU

Arvoisat Peltolan koulun musiikkiluokkien oppilaat ja vanhemmat!

Stadian musiikin koulutusohjelman opiskelijat pitävät koulun toisella jaksolla pienyhtyekurssin 7A- ja 8A-luokan oppilaille. Opetus toteutetaan keskiviikon musiikkituntien aikana. Kurssi alkaa Stadian opiskelijoiden konsertilla keskiviikkona 2.11 (musiikkitunnilla) ja kurssille osallistuneet oppilaat ja opiskelijat esiintyvät 19.12 klo 19.00 koulun auditoriossa. Kurssi on valmisteltu yhteistyössä musiikinopettaja Marjukka Mäyryn kanssa.

Pienyhtyekurssi kuuluu Stadian BaRokkia ja KaMuja –hankkeeseen. Hankkeella tuodaan koulujen ja musiikkioppilaitosten opetukseen sellaisia opetuspaketteja, joita oppilaitokset eivät pysty normaalitoimintansa puitteissa toteuttamaan. Peltolan kurssin tavoitteena on tutustuttaa oppilaita kamarimusiikkiin ja antaa heille välineitä soittaa pienyhtyeessä.

Kurssin opettajat ovat kolmannen ja neljännen vuoden musiikkipedagogiopiskelijoita, jotka valmistuvat soitonopettajiksi. Peltolan koulun kurssi on osa opiskelijoiden työharjoittelua. Samalla he keräävät aineistoa ja ohjelmistoa opinnäytetöitään varten.

Kurssin opetus- ja konserttitilanteet videoidaan opetuksen kehittämiseksi ja opinnäytetöissä tutkittavaksi aineistoksi. Lisäksi kurssilta kerättyä aineistoa voidaan raportoida BaRokkia ja KaMuja –hankkeesta kerrottaessa. Opetuksen videointi on tavallista ja tarpeellista musiikkialan ammattiopiskelussa.

Koulun oppilaiden henkilötietoja ei kerrota videolla/äänitteellä tai muutenkaan kurssista raportoitaessa. Mikäli vanhemmat eivät anna lupaa siihen, että oppilas esiintyy kurssivideolla, video käsitellään siten että ko. oppilasta ei voi tunnistaa.

Lisätietoja saa tarvittaessa projektipäällikkö Annu Tuovilalta Annu.Tuovila@Stadia.fi (050-4927348). Musiikin koulutusohjelman toimintaan voi tutustua osoitteessa www.stadia.fi avaamalla kulttuuri- ja palvelualan linkistä aukeavasta valikosta musiikkilinkin.

Tervetuloa konserttiin 19.12 ja musiikin koulutusohjelman konsertteihin!

Tiedotteen alaosa palautetaan ti 18.10 mennessä

leikataan-----

Olen saanut tiedotteen

Olen saanut konserttikalenterin ja vapaalippukirjeen

Lapseni **ei saa** näkyä videolla

Oppilaan nimi ja huoltajan allekirjoitus:

Liite 4: Opettajille sähköpostitse lähetetty kysely

Hei vaan kaikki Peltolan opet!

Olen tekemässä opinnäytetyötäni liittyen Peltolan koulun kamarimusiikkiprojektiin syksyllä 2006. Aiheena on yhdessä opettaminen ja sen vahvuudet ja heikkoudet. Tarvitsisin teidän Peltolassa mukana olleiden apua ja pyytäisin teitä vastaamaan pieneen kyselyyn (siis alla oleviin kysymyksiin). Kyselyyn voit vastata sähköpostitse, eli valitset vain yläreunasta "vastaa"- painikkeen ja kirjoitat vastauksesi kysymysten perään. Olisin iloinen jos pystyisit lähettämään vastauksesi mahdollisimman pian, mielellään jo tällä viikolla (eli perjantai 2.6. mennessä). Jos se ei onnistu niin älä kuitenkaan jätä vastaamatta vaan vastaa heti kun pystyt! Vastaukset ovat luottamuksellisia ja vain minä käytän siitä saamaani aineistoa opinnäytetyön tekemisessä apuna. Kysymykset koskevat yhdessä opettamista, jolla tarkoitetaan opetustilannetta, jossa kaksi tai useampi opettaja opettaa yhdessä.

1. Onko sinulla aikaisempaa kokemuksia yhteisopetuksesta eli opettamisesta yhdessä useamman opettajan kanssa? Jos on niin minkälaisia? (Kuinka monta opettajaa, ketä opettitte JA MISTÄ OPETUKSESTA OLI KYSE)?

2.a) Oletko itse ollut oppilaana "yhteisopetustilanteessa"?

b) Minkälaisia nämä tilanteet ovat mielestäsi olleet oppimisen näkökulmasta?

3. Miten koit yhdessä opettamisen Peltolan koulun projektissa? Hyviä ja huonoja puolia?

4. Tekisitkö jotain toisin?

5. Miten/Millä keinoilla yhteisopetusta voisi parantaa?

6.a) Voisitko harkita yhdessä opettamista uudestaan? asteikolla 1-10, 1=en missään nimessä 10=erittäin mielelläni

b) Perustele vastaustasi!

7. Miten koit videoinnin opetustilanteessa? (Vaikuttiko se jollain tavalla? Auttoi/häiritsi?)

8. Vapaita kommentteja:

Jos mieleesi tulee jotain kysyttävää, älä epäröi ottaa yhteyttä!

Essi Toivonen
050 545 22 63

Liite 5: Ensimmäinen kyselylomake. Kysely Peltolan koulun yhteismusisointiprojektista
21.12. 2005.

Kysely Peltolan koulun yhteismusisointikurssista

21.12. 2005

nimi _____

instrumentti _____

yhtye _____

Lomakkeessa on sekä avoimia että monivalintakysymyksiä.
Monivalintakysymyksissä ympyröi kirjain, joka vastaa eniten
ajatuksiasi. Avoimissa kysymyksissä vastaa omin sanoin.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja ne EIVÄT vaikuta
musiikin arvosanaan (koulun henkilökunta ei näe niitä). Vastauksia
saatetaan käyttää nimettömästi kurssista raportoidessa.

1. Miten tulit mukaan yhteismusisointikurssille?
 - a. yhteismusisointi kiinnostaa minua
 - b. kaverinikin menivät
 - c. opettaja käski
 - d. instrumenttiani tarvittiin
 - e. jotenkin muuten, miten
-

2. Miten kurssin yhtyeesi muodostui?
 - a. opettaja muodosti yhtyeen
 - b. halusimme itse tämän yhtyeen
 - c. yhtye muodostui jotenkin muuten, miten
-

3. Oliko sinulle tuttua se, että paikalla oli useampi soitonopettaja yhtä aikaa?
 - a. minua on opettanut monta kertaa useampi soitonopettaja yhtä aikaa
 - b. minua on opettanut joskus useampi soitonopettaja yhtä aikaa
 - c. minua ei ole koskaan opettanut useampi soitonopettaja yhtä aikaa

4. Oliko opetus mielestäsi monipuolisempaa kuin yhden soitonopettajan
ohjauksessa, koska paikalla oli useampi opettaja yhtä aikaa?
 - a. ei yhtään monipuolisempaa
 - b. vähän monipuolisempaa
 - c. selvästi monipuolisempaa

5. Jos opetus oli mielestäsi monipuolisempaa kuin yhden soitonopettajan ohjauksessa, niin kerro miksi?

6. Miten tuntien ilmapiiriin vaikutti mielestäsi se, että paikalla oli useampi soitonopettaja yhtä aikaa?

7. Mitä asioita opettajat pitivät tärkeinä, kun opettivat yhtyettänne?

8. Vaikuttiko tuntien kuvaaminen sinuun jotenkin?

a. kyllä, miten?

b. ei

9. Vaikuttiko vierailijoiden läsnäolo sinuun jotenkin?

a. kyllä, miten?

b. ei

10. Millä tavalla yhtyetunnit poikkesivat tavallisista Peltolan koulun musiikintunneista?

11. Millä tavalla yhtyetunnit poikkesivat omista soittotunneistasi?

12. Millaisena soittajana koet itsesi verrattuna muihin Peltolan koulun oppilaisiin?

- a. paljon parempana
- b. vähän parempana
- c. samantasoisena
- d. vähän huonompana
- e. paljon huonompana

13. Millainen soittaja haluaisit olla verrattuna muihin Peltolan koulun oppilaisiin?

- a. paljon parempi
- b. vähän parempi
- c. samantasoinen
- d. vähän huonompi
- e. paljon huonompi

14. Muuttuiko käsityksesi itsestäsi soittajana kurssin aikana?

- a. ei muuttunut
- b. koen itseni paremmaksi soittajaksi kuin ennen, koska

- c. koen itseni huonommaksi soittajaksi kuin ennen, koska

15. Koitko itsesi tasavertaiseksi muiden kanssa yhtyeessäsi?

- a. kyllä
- b. en, koska

16. Miten yhtyeessä soittaminen vaikutti kaverisuhteisiin yhtyeen sisällä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. tutustuin paremmin yhtyeessä soittaviin luokkatoverihini
- b. yhtyeeseen muodostui hyvä yhteishenki
- c. yhtyeemme kaverisuhteet huononivat
- d. ei vaikuttanut mitenkään
- e. jotenkin muuten, miten?

17. Minkä tasoisia yhtyeenne soittamat kappaleet mielestäsi olivat?
- ihan liian vaikeita
 - aika vaikeita
 - sopivia
 - aika helppoja
 - ihan liian helppoja
18. Kuinka mieluisia yhtyeenne soittamat kappaleet olivat sinulle?
- erittäin mieluisia
 - ihan kivoja
 - en osaa sanoa
 - eivät kovin mieluisia
 - ihan tyhmiä
19. Miten paljon uutta koit oppineesi kurssin aikana yhtyeessä soittamisesta?
- opin erittäin paljon uutta
 - opin jonkin verran uutta
 - en oppinut mitään uutta
20. Mitä uutta opit kurssin aikana yhteissoitosta?
-
-
-
-
21. Mitä uutta sait kurssin aikana omaan soittoosi?
-
-
-
-
22. Mitä mieltä olit kurssin kokonaiskestosta (6 viikkoa)?
- olisin halunnut kurssin olevan paljon pidempi
 - olisi voinut olla muutama opetuskerta enemmän
 - kurssin kesto oli sopiva
 - olisi voinut olla muutama opetuskerta vähemmän
 - olisin toivonut, että kurssi olisi loppunut paljon aiemmin
23. Kurssilla tunti oli kerran viikossa. Mitä mieltä olit siitä?
- olisi ollut hyvä, jos tunnit olisivat olleet useampana päivänä viikossa
 - mielestäni kerran viikossa oli sopivasti
 - tunnit olisivat voineet olla harvemmin

24. Millaista kurssille osallistuminen oli?

- a. todella hauskaa
- b. ihan mukavaa
- c. ei erityisen hauskaa tai ikävää
- d. melko ikävää
- e. silkkää ajanhukkaa

25. Osallistuisitko samanlaiselle kurssille, jos sellainen järjestettäisiin koululla?

- a. osallistuisin todella mielelläni
- b. saattaisin osallistua
- c. en osaa sanoa
- d. todennäköisesti en osallistuisi
- e. en missään tapauksessa osallistuisi

26. Jos samanlainen kurssi järjestettäisiin Peltolan koululla, miten haluaisit muuttaa sitä?

27. Menisitkö kuuntelemaan vapaa-ajallasi kamarimusiikkikonserttia?

- a. menisin todella mielelläni
- b. saattaisin mennä
- c. en osaa sanoa
- d. todennäköisesti en menisi
- e. en missään tapauksessa menisi

Kiitos vastauksestasi, se on meille arvokas.
Hyvää joulua ja iloisia musisointihetkiä! ☺

Terveisin Paula ja Anna

Liite 6: Kysymyspohja oppilaiden haastatteluja varten opettajille.

MUISTIO PELTOLAN PALAUTEKESKUSTELUA 21.12. VARTEN

Ennen lomakkeen täyttämistä kerro, etteivät vastaukset vaikuta musiikkinumeroon, eivätkä opettajat ja vanhemmat näe niitä!

Käsiteltäviä asioita

Olivatko oppilaat soittaneet aikaisemmin kamarimusiikkia? (määrittele mitä se tarkoittaa, jos eivät tiedä) Jos ovat, niin ovatko oppineet siihen nähden uutta? Oliko hauskempaa/tyhmempää kuin aikaisemmin?

Mitä oppilaat tiesivät kurssista etukäteen, mitä opettaja oli kertonut? Jos oppilailla oli joitain ennakkokäsityksiä, toteutuivatko ne?

Ensimmäinen konsertti; jäikö siitä mitään mieleen? Miltä konsertin kesto tuntui, liian pitkä/lyhyt? Jaksoiko kuunnella vai häiritsikö jokin keskittymistä? Olivatko kappaleet mielenkiintoisia tms.?

Oma konsertti, miltä tuntui esiintyä? Olisiko ollut parempi, jos konsertissa olisi ollut pelkkää kamarimusiikkia (ei olisi tarvinnut keskittyä mahdolliseen kahteen esiintymiseen)? Olisivatko oppilaat halunneet muuttaa jotain konsertin suhteen? (kesto, paikka, yleisö, kappaleet...)

Mitä mieltä tiloista, joissa harjoiteltiin? Häiritsikö jokin mahdollisesti tunnin kulkua?

Ja sitten mitä vaan mieleen tulee

Liite 7: Toinen kyselylomake. Kysely Peltolan koulun yhteismusisointiprojektista ja videon katselusta 7.4. 2006.

**Kysely Peltolan koulun yhteismusisointikurssista
ja videon katselusta
7.4.2006**

nimi _____

instrumentti _____

yhtye _____

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja ne EIVÄT vaikuta musiikin arvosanaan (koulun henkilökunta ei näe niitä). Vastauksia saatetaan käyttää nimettömästi kurssista raportoidessa.

1. Mitä mieltä olet siitä, että videon katselu järjestettiin?

2. Oliko videon katselu mielestäsi tarpeellista?
a. kyllä, miksi?

b. ei, miksi?

3. Miltä tuntui katsoa yhtyettäsi videolta?

4. Minkälaisia havaintoja teit yhtyeestäsi videolta?

5. Olen kurssin jälkeen
- a. soittanut kamarimusiikkia saman yhtyeen kanssa kuin kurssilla
 - b. soittanut kamarimusiikkia eri yhtyeen kanssa kuin kurssilla
 - c. halunnut soittaa kamarimusiikkia, mutta en ole vielä saanut tilaisuutta
 - d. käynyt kamarimusiikkikonsertissa
 - e. halunnut käydä kamarimusiikkikonsertissa, mutten ole vielä päässyt
 - f. en ole ollut missään tekemisissä kamarimusiikin kanssa

Kiitos vastauksestasi ja hyvää kevään jatkoa! ☺

